

CO DĚLAT, KDYŽ...

Stop násilí na dětech – bezpečná škola

Informace pro učitele

Vážení pedagogičtí pracovníci,

vážíme si Vaší náročné a často nedoceněné práce a víme, že se dostáváte do situací, kdy je nutné zaujmout okamžité rozhodnutí. Může jít o mnohdy banální záležitosti, ale i o extrémně nebezpečné situace, kdy může být ohrožen život dětí i Váš. Smyslem prevence je provádět taková opatření, aby nedocházelo k protiprávním jednáním a pokud již k takovému jednání dojde, je nutné být na situaci připraven a znát postupy, které povedou k okamžitému řešení dané situace, a zabránit tak následným škodám.

Dovolujeme si Vám proto předložit tuto odbornou brožuru převzatou z projektu Městské policie Sokolov „Stop násilí na dětech – bezpečná škola“, jež by Vám měla sloužit právě k získání potřebných informací a dále Vás seznámit s doporučenými postupy při řešení mimořádných a nebezpečných událostí, ke kterým může právě ve Vaší škole dojít. Věříme, že bude tento materiál pro Vás přínosný.

S úctou

Karlovarský kraj

Bezpečná škola aneb Co dělat, když...

MANUÁL PRO ŠKOLY

Společně k bezpečí

© Společně k bezpečí, 2015

Michaela Veselá

Kateřina Pospíšilová

Příručka **Bezpečná škola, aneb Co dělat, když...** Je určena všem pedagogům, kteří se chtějí lépe orientovat v oblasti prevence sociálněpatologických jevů a kriminality a být dobře připraveni na situaci, kdy prevence selže a je třeba realizovat připravený krizový scénář.

Příručka není komplexní syntézou, neanalyzuje podrobně příčiny a důsledky problémových jevů, ale obsahuje praktické rady a návrhy na postup v konkrétních situacích. Pro soustavnější studium jednotlivých problémů odkazuje na odbornou literaturu a další zdroje informací.

Obsah

I. Základní pravidla bezpečné školy. Právní souvislosti.

Zakotvení bezpečnostních pravidel v dokumentech školy
Systém včasného varování
Třídnické hodiny a etická výchova
Školní poradenství

II. Školní šikanování

Šikana a kyberšikana
Učitelé na on-line pranýři

III. Školní násilí. Ozbrojené útoky ve škole.

Obecné zásady
Útoky na učitele
Násilí mezi žáky
Útoky na příslušníky marginalizovaných skupin
Verbální agrese
Agresivní rodič
Ozbrojené útoky ve škole
Zbraně ve škole
Bombové útoky na školy

IV. Návykové látky ve škole

Kouření tabákových výrobků
Alkohol ve škole
Omamné a psychotropní látky ve škole

V. Vandalismus. Krádeže.

VI. Spolupráce a předávání informací

Sociálně-právní ochrana dětí
Policie ČR, státní zastupitelství, městská policie
Ohlašovací povinnost
Povinnost přezkázat a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku
Povinnost oznamovat některé skutečnosti zákonným zástupcům dětí
Povinnost oznamovat některé skutečnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí
Oznámení, předání věci, dokumentace

VII. Odkazy.

I. ZÁKLADNÍ PRAVIDLA BEZPEČNÉ ŠKOLY¹

Základem úspěšné prevence rizikového chování a rizik obecně jsou kvalitně nastavená pravidla fungování denního chodu školy, pravidla pro vnitřní i vnější komunikaci, znalost zákonného rámce a průběžný monitoring. Velký vliv na úspěšnost prevence má míra součinnosti a participace jednotlivých učitelek a učitelů, dalších školních lidí, rodičů a žáků samých na výše uvedeném. Míra úspěšnosti bývá přímo úměrná míře zapojení a spolupráce. Pravidla bezpečné školy se vztahují jak na bezpečí fyzické, tak na bezpečí sociální. Pro měření úspěšnosti je proto třeba používat jak kvantitativní údaje o počtu úrazů, napadení, fyzických konfliktů, rychlost a úspěšnost školní reakce na fyzické ohrožení a podobně, ale i míru pocitu bezpečí vyjádřenou v kvalitativní rovině.

§ 29 odst 2 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon

Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

Zakotvení bezpečnostních pravidel v dokumentech školy

Pro všechna formální školní pravidla platí několik zásad, které je z bezpečnostních důvodů užitečné dodržovat a co nejméně se od nich odchylovat, např.:

„dobrého pomálu“: Obecných pravidel může být jen tolik, aby bylo možné si je pamatovat, přičemž nějakých zvláštností a libůstek jenom tolik, kolik průměrný jedinec snese. Při jejich tvorbě mějte na paměti, že kvůli nim budete dnes a denně vstupovat do konfliktů, které by neměly ve výsledku mezi vás a žáky vnést nepřátelství.

„srozumitelnost a účelnost“: Dejte si záležet na přesných formulacích, které nepřipouštějí dvojí výklad. Nejprve se domluvte na tom, co pravidlem chcete sledovat a pak hledejte slova, pro vyjádření tohoto cíle. Můžete se přitom držet obecné zásady tvorby například zákonů. Hypotéza-dispozice-sankce. Na počátku musí být myšlenka, důvod, cíl (Proč to chceme? Co tím sledujeme?), následuje formální vyjádření tohoto cíle a končíme tím, že vytvoříme sankci² za jeho plnění či neplnění.

Detailní postup může vypadat například takto:

Hypotéza: *Nechcete, aby vyučovací hodinu narušovalo zvonění mobilních telefonů nebo jiný způsob jejich používání.*

Cíl musí být jasný a důvod, proč ho sledujete také. Nástroje nelze zaměňovat za cíle a něco po někom chtít jen proto, že můžu nebo proto, že se to chtělo i po mně, je zneužívání moci.

¹ Tato kapitola vychází ze statí M. Veselého *Pravidla bezpečné školy*, www.kr-jihomoravsky.cz/kyber/ke_stazeni/bezpecna_skola.doc

² Slovo sankce je právně neutrální výraz a ve školním prostředí znamená totéž, co výchovné opatření. Zahrnuje v sobě tedy odměnu i trest.

Některé děti to velmi rychle rozpoznají a věčné souboje mezi vámi a jimi rozhodujícím způsobem ovlivní klima školy.

Dispozice: *Dohodnete se na přesné formulaci, která má vyjádřit v negativním (zakáz) nebo pozitivním (příkaz) smyslu váš záměr. Zvažujete, jestli je lepší jednat zakázat, přikázat nebo formulaci uvést spíše v rovině očekávání.*

Zakáz: Při vyučování je zakázáno používat mobilní telefon.

Příkaz: Při vyučování je mobilní telefon vypnutý a uložený někde....

Očekávání: Mobilní telefony při vyučování nepoužíváme, výjimky je možné domluvit s učitelkou nebo učitelem.

Každá z forem má výhody a nevýhody, nicméně není velký problém rozpoznat, která z nich je vhodná pro který okruh problémů. Zakazy jsou vhodné tam, kde jde o přímou fyzickou bezpečnost nebo kdy je chování regulováno právní normou. Kouření, zacházení s otevřeným ohněm, práce v dílnách, manipulace s okny... Příkazy jsou užitečné tehdy, když je něco velmi důležité pro obecný chod školy a porušování pravidla ho narušuje. Nicméně jde o projevy pestré a proto je lepší říct přesně, co jedinec dělat má, aby všechno ostatní bylo jasné, že dělat nemá. Například právě u používání záznamové techniky nebo telefonů. Jestliže pouze zakážete používání a někdo z žáků to nechce akceptovat, zahájí nekonečnou výměnu názorů na výklad příslušného slovesa – on telefon „nepoužívá“, jen ho vyndává, přemisťuje, má v něm kalkulačku atd. Zatímco když je stanoveno co dělat má – vypnout a uklidit, pak všechno ostatní je špatně. Formulace formou očekávání je vhodná v případě obecných pravidel společného soužití. *Když se potkáme, tak se pozdravíme...Když něco chci, požádám....*atd.

Sankce: *Naformulujte negativní sankci, máte-li potřebu ji v případě nedodržení pravidla použít.*

Následuje formulace negativní sankce, máte-li potřebu ji v případě nedodržení pravidla použít. Ta nemusí být vždy formální (napomenutí, důtky), může jít o pohovor atd., ale rozhodně je nutné, aby si pedagogický sbor toto vyjasnil. Jestli bude v souvislosti s pravidlem sankci používat, a jakou. Nakolik má v konkrétním případě učitel na výběr a podle jakých kritérií se má řídit. V případě, kdy někdo poruší ve škole zákaz kouření, jedná se o zcela jiný typ přestupku proti školnímu řádu (navíc jde o porušení zákona), než když se někdo nepřezul. Jestliže se dohodnete na formální negativní sankci, pak ji rovnou promítněte a napište do školního řádu. Jestliže postačí neformální, pak si to jasně řekněte, abyste následně nebyli mezi sebou v neustálých svárech stran očekávání.

„přehlednost a transparentnost“ : Nic nedělejte pokoutně, co chcete, proč to chcete a jakou očekáváte součinnost a od koho, to musí být naprosto zřejmé z vašeho jednání, chování a také z vašich psaných dokumentů. Formulace a sdělení musí být jasná a srozumitelná, přehledně a stručně napsaná. Tajnosnubné nápisy a výroky vynechejte úplně. Při komunikaci s žáky i jejich rodiči myslte na to, že čím méně se do tvorby pravidel zapojovali, tím více se musíte

věnovat jejich vysvětlování. Zejména těch pravidel, kde hypotéza není zvenku okamžitě jasná. Proč se nemá ve škole kouřit nebo proč nechcete, aby někdo někoho bil a trápil, je celkem zřejmé i lidem, kteří u diskuse nad formulací nebyli. Proč ale chcete po žácích specifickou „ústrojovou kázeň“ (toto oblečené mít má, toto ne), nebo proč používáte třídnické hodiny, to už tak jasné zvenku není.

„vyváženosť medzi konsensuálnymi pravidlami a pravidlami len jednej strany“: Jestliže do tvorby pravidel zapojíte i žáky a rodiče, bude proces delší a komplikovanější, nicméně zase ušetříte čas jejich vysvětlováním. Není určitě nutné, aby měl každý názor na všechno, ale v případě zásad, na kterých se neshodnete ani uvnitř pedagogického sboru, je vhodné předložit je širšímu společenství. Rovněž dbejte na to, aby pravidla obecné povahy byla platná pro všechny, nejen pro žáky. Jedná se o přezouvání, zdravení, ostatně i používání mobilních telefonů a celou řadu dalších. Formulace „žáci mají povinnost se přezouvat“, přímo svádí jedince, kteří mají zvýšenou potřebu testování pravidel, k rozhovoru na téma *proč já ano a vy ne?* Velmi často pak rozhovor přeroste v otevřený konflikt, ve kterém učitelka nebo učitel nemají žádnou reálnou šanci zvítězit!

„školní dokumenty“: Školní řád, preventivní program školy, nařízení ředitelky a ředitele školy, bezpečnostní poučení, bezpečnostní plány předcházející rizikům, krizové plány postupů pro případ, že se riziko naplnilo aj. Jedná se vždy o dokumenty písemné povahy, se kterými jsou seznámeni učitelé způsobem prokazatelným (oproti podpisu), žáci někdy stejně (školní řád, poučení o bezpečném chování v režimových prostorách), jindy pouze oproti zápisu, rodiče obdobně (udělení výchovného opatření prokazatelně). U každého dokumentu musí být zřejmé, o co se při jeho tvorbě opíráte a jakou má právní sílu. Je to důležité z toho důvodů, že škola v celé řadě případů hájí a také vymáhá veřejný zájem a to je možné dělat pouze způsobem zákonem stanoveným! Jinak řečeno, musíte být schopni vysvětlit, proč po někom něco chcete a důvod, že je to pro jeho dobro, není dostatečný.

Školní řád

Zákonnou oporu pro tvorbu školního řádu naleznete v § 30 školského zákona. Vše podstatné, co chcete, aby bylo ve škole závazné a jednou pro „skoronavždy“ řečené, zahrňte do školního řádu. Netřeba dlouhých textů, postačí základní formulace. Školní řád je základním vodítkem nejen pro osoby účastné vyučování, ale i pro všechny lidi zvenku, například Českou školní inspekci, zřizovatele, rodiče, kteří si vybírají školu, do které chtějí své dítě přihlásit. Rozpracování je pak možné prostřednictvím vnitřních směrnic, krizových a bezpečnostních plánů. Školní řád nemůže obsahovat vnitřní rozpornost, takže se vyvarujte toho, aby vznikl jako splepenec textů rozličně posbíraných na internetu!

Preventivní program školy (Minimální preventivní program)

Preventivní program školy (Minimální preventivní program) nepatří mezi povinnou dokumentaci školy, neboť není taxativně vymezen ve školském zákoně, nicméně je o něm zmínka ve vyhlášce o poradenských službách³ a jeho písemnou existenci očekává řada

³ Vyhláška č. 72/2005 Sb., v platném znění, příloha č.3, II. Standardní činnosti školního metodika prevence

donátorů, stejně jako Česká školní inspekce. Škola proto prevenci vyjmenovaných jevů zajišťuje obvykle formálně právě tímto dokumentem. K tvorbě programu existuje celá řada metodik a v průběhu profesního vzdělávání se školní metodičky a metodici prevence program vytvářet učí. Program se zpracovává na jeden školní rok, na jeho konci je formálně vyhodnocen, věcně hodnocení je průběžné. Vodítkem pro jeho tvorbu mohou být také metodická doporučení⁴ a metodické pokyny MŠMT, které se týkají buď přímo uvedeného programu, anebo prevence konkrétních rizikových jevů.

Zákonná opora viz § 29 odst 2 školského zákona, § 2 a § 7 vyhlášky 72/2005 (poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních) a příloha číslo 3 vyhlášky 72/2005 (II. Standardní činnosti školního metodika prevence, odst. 1)

Bezpečnostní a krizové plány

Bezpečnostní plány jsou dokumenty, které se podrobněji zabývají některým konkrétním rizikovým jevem a především jeho prevencí. Jedná se například o **školní program proti šikanování**.⁵ V programu popíšete preventivní mechanismy, které škola používá k tomu, aby jev minimalizovala a měla pod kontrolou. Přílohou bezpečnostního plánu bývá také plán krizový, který popisuje, CO přesně dělá ve škole KDO v případě, že bezpečnostní plán z nejrůznějších důvodů selhal a riziko v něm zmíněné se naplnilo. **Účelem bezpečnostního plánu je riziku účinně a konkrétně předcházet, účelem plánu krizového je minimalizovat škody, které z naplnění rizika vznikly.** Bezpečnostní plán je svým charakterem metodický text, který dává vodítko učitelkám a učitelům konkrétní školy, jak mají přímo realizovat zákonnou povinnost prevence, kterou škola má. Vzniká proto přímo ve škole, na jeho tvorbě se podílejí všichni použitelní učitelé a učitelky a jeho vznik koordinují poradenská pracovníci a pracovnice školy. Pro jeho tvorbu je možné použít zmíněné metodické doporučení (viz pozn.č.3) MŠMT, které ve svých přílohách dává konkrétní vodítka.

Detailní postup může vypadat například takto:

1. **Identifikace rizikového jevu** (kouření, násilí) – jaká rizika z něj vyplývají pro žáka, pro ostatní žáky, pro školu....
2. Hledáme **odpovědi na otázky**: s jakými konkrétními místy ve škole je riziko spojeno? (KDE) Se kterými konkrétními žáky je riziko spojeno? (KDO) Jaký je cílový stav, kterého chceme dosáhnout? (CÍL). Jaké nástroje máme k dispozici? (JAK)
3. **Delegujeme odpovědnost** – kdo za co zodpovídá, co po kom chceme? Co mohou a měli by dělat žáci, co rodiče. Hledání způsobů, jak aktivizovat co nejvíce účastníků vzdělávacího procesu, aby sledovali stejný cíl.
4. **Tvorba bezpečnostního plánu** – konkrétně formulovaná očekávání od jednotlivých subjektů doplněná o nástroje, které budou nebo mohou používat. To vše v písemné podobě.

⁴ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (MŠMT)

⁵ Například <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/skolni-program-proti-sikanovani-sikana>

Pohybujete se v rovině prevence, očekávání jsou formulovaná s cílem jevu nebo riziku předcházet a nástroje slouží tomuto cíli.

Kouření – *rozmístění zákazových tabulek (zákon), formulace zákazu do školního řádu, seznámení se školním řádem, přestupek proti školnímu řádu zohlednit v pravidlech pro udělování výchovných opatření, zvýšená dohledová činnost na rizikových místech, preventivní programy zaměřené na kouření a tak podobně.*

5. Tvorba krizového scénáře – konkrétně formulované postupy, které budou následovat v případech, že dojde k naplnění rizika. Formulace budou srozumitelné, nepřipouštějící více výkladů, jasné a stručné. Současně bude stanoveno, co bude následovat, jestliže učitelka nebo učitel, případně jiná osoba, která bude v dokumentu zmíněna, nebude podle krizového scénáře postupovat. Přesně formulované kroky zamezí nejednotnosti v postupech a v případech významnějších jevů, než je kouření, pomohou zejména učitelkám a učitelům při rozhodování.

Kouření – *konkrétní žák je přistižen při přestupku nebo je zřejmé, že někdo v budově na konkrétním místě kouřil, ale není zřejmé kdo. Co přesně udělá učitel, který žáka přistihne, co bude následovat, komu věc/případ předává.*

Kouření je ideální rizikový jev na nácvik celého postupu, protože se jedná o jasnou záležitost a proto se kroky dobře formulují. Je tedy možné postupovat od známého k neznámému. Zatímco šikanu k podobnému „tréninkovému procesu“ použít nelze, protože je to jev příliš složitý na to, aby mohl sloužit k nácviku postupů.

Zapojení žáků, žákyň a jejich rodičů

Nejnešťastnějším způsobem, jak lze jakákoliv školní pravidla vytvářet, je když si NĚKDO sedne, opíše odkudkoliv cokoliv a následně je to školou vydáno jako vnitřní směrnice. Nijak se s ní neztotožňují učitelky a učitelé, žáci a žákyně, stejně jako jejich rodiče ani neví, že něco takového existuje. Žactvo pak má velmi často potřebu proti pravidlům bojovat, všelijak se proti nim vymezovat a testovat jejich účinnost a pravdivost. Rodiče, kteří se s pravidly často seznámí až ve chvíli, kdy je jejich dítě za jejich porušení trestáno, pak zase mají potřebu pravidla rozporovat a odvolávat se na jejich přesné znění, nejasnost, nemístnou tvrdost atp. Školní řád musí vždy vznikat v pedagogickém týmu, kdy se do jeho tvorby zapojují všichni, a to i ti, kteří to neměli původně vůbec v úmyslu. Velmi užitečné je pozvat si za účelem facilitace do školy někoho zkušeného a nezúčastněného.

Žáci se ve školách, kde pravidla fungují, na jejich tvorbě rovněž podílejí, a to jednak tvorbou pravidel tříd, jednak přímo účastí na tvorbě školního řádu - buď prostřednictvím žákovských rad (školního parlamentu), nebo přímou účastí na formulování některých očekávání v dokumentu obsažených. Ke stejnému procesu je užitečné přizvat rodiče, a to jak prostřednictvím jejich zástupců ve Školské radě, tak k přímé účasti na tvorbě a formulaci pravidel. Každý, kdo se tvorby pravidel účastní, si je minimálně pamatuje, v tom nejlepší případě je vezme za svá a nemá pak průběžnou potřebu je testovat ani slovy, ani skutky.

Systém včasného varování

Systém včasného varování spočívá v identifikaci rizikových signálů, které svědčí o tom, že by se v prostředí mohl vyskytovat rizikový jev. V praxi to vypadá tak, že když procházíte školní chodbou a slyšíte křik, cítíte kouř z cigarety, zachytíte vodopád hanlivých výrazů apod., tak si automaticky uvědomíte, že se NĚCO děje, CO to asi je a zároveň NĚJAK naučeně reagujete. Všechny jevy ale na vás nekřičí tak jasně, že je nemožné je přeslechnout a ani nejsou cítit nebo na první pohled vidět. Na druhý už ale ano a systém včasného varování rozvíjí a procvičuje právě tento druhý pohled.

Monitoring – znalost aktuálního stavu jak v oblasti technického stavu budovy, jejího uspořádání nebo rozličných zákoutí, tak v oblasti sociální, tedy znalost lidí, kteří se ve škole pohybují, jejich obav, očekávání a aktuálního pocitu bezpečí, je pro bezpečnou školu nezbytná. K jeho zjišťování, je, kromě pozorování, užitečné používat i další nástroje.

Bezpečnostní dotazník – může mít dvojí základní podobu. Používáte-li obě, postupujete jako horolezec, který se jistí.

- a) Dotazník obsahující **dotazy na rizikové jevy** – Kdybych si chtěl ve škole zakouřit, kam bych šel? Kdybych potřeboval někomu natlouct, kde bych to provedl a kdy? Když se potřebuju někam zašít, kam? Kdybych si chtěl dát panáka, jak bych to provedl?

Otázky jsou naprosto konkrétní a formulované tak, aby jim každý rozuměl. Dotazník si vyplníte vy, co nejvíce použitelných učitelů a učitelek a žactvo, protože jeho názor je v tomto případě velmi důležitý. Někdo neodpoví, někdo ano.

- b) Hodnotící dotazník, ve kterém si zaznamenáváte **přítomnost a sílu bezpečnostních opatření**. Je možné a užitečné jej vytvořit na základě výsledků dotazníku předchozího.

Máme zabezpečené dozory na rizikových místech? ano - ne

Jak často dozor prochází kolem (četnost), prochází pravidelně (předvídatelně) - nepravidelně.

Poznájí naši učitelé žáka pod vlivem alkoholu? ano-ne

Umi identifikovat rizikové faktory ukazující na šikanu? Které?

Umi rizikové faktory identifikovat žáci?

Podobným způsobem se lze dopátrat bezpečnostního zajištění nejrůznějších objektů i prostředí. Výsledkem je bodové vyjádření této úrovně, které vám naznačí, jak to u vás ve škole vypadá: vynikající, velmi dobré, dobré, nízké, žádné a tak podobně. Dotazník sestavuje poradenský pracovník školy, který se sledovanými riziky zabývá a ví, na co se ptát. Vodítkem mohou být dotazníky identifikující například rizika užívání návykových látek.⁶

⁶ <http://www.casmp.cz/dotazniky.htm>

Třídnické hodiny a etická výchova

Pro zvýšení sociálního bezpečí je nezbytné učit žáky a žákyně komunikačním dovednostem. Mezilidským vztahům velmi často nerozumějí, anebo rozumějí po svém, přesně v duchu svých vlastních zkušeností. To nemusí být pro plynutí školního života i rozvoj jejich osobnosti zrovna výhodné a proto se nelze spoléhat na to, co pochytí mimo školu. Navíc dovednosti nutné ke školnímu životu nelze získat nikde jinde a všechny nářky zaměřené na nedostačující úlohu rodiny jsou v tomto případě nesmyslné. Škola může do vlastního vzdělávacího programu zařadit také etickou výchovu. Tam, kde to tak je, vzniká další prostor pro rozvoj zejména komunikačních dovedností a otevírá se cesta k porozumění sobě a ostatním lidem. Inspiraci pro směřování třídnických hodin lze hledat například zde:

Deset základních kroků etické výchovy podle Miluše Menšíkové⁷

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného
5. rozhodnutí
6. Komunikace citů.
7. Interpersonální a sociální empatie.
8. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
9. Reálné a zobrazené vzory.
10. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství
11. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

K tomu, aby učitelky a učitelé mohli třídnické hodiny vést, potřebují sami získat dovednosti v následujících oblastech:

- Konstruktivní řešení konfliktů, jejich zvládání a řešení některých životních situací.
- Vedení žákyň a žáků k zodpovědnosti, spolupráci, samostatnosti a sebevědomí.
- Jak porozumět a rozumět chování žáků a žákyň a jak ho aktivně ovlivňovat.
- Vedení žáků a žákyň k odpovědnosti za své chování jako alternativa k odměnám a trestům.
- Jak předcházet špatnému chování a jak podporovat to dobré.
- Výchovné metody vedoucí ke snížení napětí a přetížení.

Školní poradenství

Pro poskytování školního poradenství (viz § 21 odst. 1 písm f) a odst 2 školského zákona) je nejvýhodnější disponovat školním poradenským pracovištěm. Jeho výhodou je nejen multidisciplinarita, ale i možnost pracovat individuálně s dětmi, se kterými se v danou chvíli

⁷ Miluše Menšíková, ZŠ Na Výběžku, Liberec, in: Učitelské noviny číslo 11/2012, strana 15

nedá pracovat hromadně.

Žáci sice na poradenskou pomoc školy mají právo, nicméně v případě školních poradenských pracovišť a poradenských profesionálů obecně je třeba se řídit ještě příslušným prováděcím předpisem. Poradenská pomoc tohoto typu se totiž poskytuje pouze na vyžádání. Viz vyhláška 72/2005 (poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních), konkrétně §1 odst. 2 a 3).

Při poskytování poradenských služeb je nutná maximální transparentnost ve vztahu k žákům i jejich rodičům, vyjádřená nejen informovaným souhlasem s poskytováním služby školního psychologa či psycholožky nebo speciálních pedagogů, ale i alespoň všeobecným souhlasem s delší dobou platnosti v případě školních metodiků a metodiček prevence a výchovných poradců. Před poskytováním jakýchkoliv „pokoutních“ poradenských služeb ve jménu DOBRA, o kterých by rodiče neměli přehled nebo by dokonce byly poskytovány jim navzdory, důrazně varujeme! Žákovu situaci to zlepší jen málokdy, naopak vyvstanou nová rizika vyplývající právě z této pokoutnosti.

II. ŠKOLNÍ ŠIKANOVÁNÍ

Šikana a kyberšikana

Za školní šikanování lze považovat takové projevy chování, kdy žák nebo více členů skupiny úmyslně, opakovaně týrá a zotročuje jiného žáka či žáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Může jít o projevy psychické nebo fyzické a důležité je, že se odehrávají vždy mezi dětmi navzájem. Šikanózní jednání může naplnit i skutkovou podstatu jednoho nebo několika trestných činů současně. Nejdůležitější informací je ale to, že šikana je sociálně patologickým jevem, který lze preventivními opatřeními ve škole účinně a skutečně řešit. Rozpoznat kdy o šikanu jde a kdy ne, případně ve kterém stadiu, je záležitostí nácviku.

K řešení uvedené problematiky vydalo MŠMT zvláštní metodické doporučení⁸, ve kterém jsou základní postupy shrnuty a je v něm i obsaženo vše, co podle názoru metodického orgánu má škola pro prevenci takového jednání uskutečnit.

PŘED – PŘI -PO

Každý komplikovanější školní jev je užitečné rozdělit do tří fází. Cílem té první je dělat něco/všechno proto, aby se minimalizoval výskyt jevu a závažnost jeho projevů. Cílem té druhé je včasná intervence a cílem třetí je sanace prostředí. V případě šikany to vypadá například takto:

PŘED:

1) Učitelé o šikaně už slyšeli, nikdo neblábolí, že „tady to nemáme“, netřeští hrůzou oči, když se se šikanou ve škole setká a dovedou i o půlnoci vyjmenovat základní definiční znaky, které šikanu charakterizují.

2) S dětmi se o jevu umění bavit, přečetli v životě alespoň jednu knihu (beletrii), která se tématu věnuje a autor dobře zachytil mechanismus vzniku a postupného prorůstání viru skupinovými interakcemi. Téma otevírají ve výuce, zařazují příběhy, které prvky šikany obsahují, s dětmi se pravidelně scházejí a naslouchají jim. Zvláštní pozornost věnují útokům ve virtuálním prostředí a to zejména učitelky a učitelé, kteří se v něm sami pohybují.

3) Školní metodik prevence je v zacházení s jevem dobře vyškolen, aktivně jev vyhledává a trénuje postupy nutné pro řešení a sanaci.

4) Učitelé používají nestandardizovanou sociometrii zaměřenou na zjišťování vztahů mezi dětmi, vyhodnocují dotazníky, baví se o nich mezi sebou i s dětmi. Alespoň někteří učitelé se bravurně pohybují ve virtuálním prostředí, ovládají zacházení s moderními technologiemi a s dětmi radost a okouzlení tímto světem sdílejí.

5) Škola používá adaptační kurzy, zážitkové kurzy (neplete si je mezi sebou), výjezdy a jiné nástroje, kdy má učitel možnost aktivně ovlivňovat dění ve skupině.

⁸ Metodický pokyn k řešení šikanování na školách (MŠMT)

6) Učitelky a učitelé na prvním stupni nejsou ponechání sami sobě a škola má nastavený mechanismus prostupnosti do tříd na prvním stupni. Uzavřenost těchto tříd představuje velké riziko zanedbání jevu, jeho pozdní identifikaci. Uzavřená skupina se na určitý model chování dobře adaptuje a rizikové projevy už nevnímá jako rizikové.

PŘI

1) Škola má jasně zpracovaná pravidla pro orientaci učitelů v tom, co má kdo přesně dělat, jestliže na šikanu narazí. Kdy a co řeším já, kdy a co třídní, kdy a co poradenský pracovník...

2) Školní metodik prevence má kolem sebe skupinu lidí, která v případech rizikovějších šikan začne efektivně spolupracovat.

3) Učitelé znají a ovládají postup šetření šikany, nic nevynalézají a nevnašejí do osvědčeného a dávno vyzkoušeného postupu žádné kreativní prvky. Umějí vytvořit protokol a zajistit výpovědi žáků.

4) Informace o šikaně neopouštějí školu chaoticky, učitelé je nevyprávějí na potkání a nešíří paniku. Pro kontakt s rodiči je určen konkrétní člověk, který má potřebné informace a ví, jak je sdělovat, aby situaci ještě nezhoršoval.

PO

1) Škola má kontakt na někoho z vnějšího prostředí, kdo se specializuje na sanaci skupin zasažených šikanou a je schopná uvolnit finanční prostředky nutné pro jeho angažování. Když už si ho pozvete, tak ho poslouchejte.

2) Pověřený učitel/učitelka/učitelé aktivně komunikují s rodiči a informují je o postupech školy. Situaci nezhoršují, neslibují nesmysly a nesdělují nikomu citlivé osobní údaje.

3) Učitelský sbor je informován o opatřeních, která škola volí, každý ví, co má dělat a jak se v zasažené skupině chovat. Učitelé neuzavírají s žáky koalice, aktivní „šikanisty“ nelitují a nevnašejí do procesu sanace žádné amatérské prvky.

Příklady **přímých a nepřímých znaků šikanování** jsou dostupné v uvedeném metodickém pokynu, anebo v odborné literatuře. Nicméně šikanu od jiných forem školního násilí odlišují zejména:

PŘEVAHA – fyzická, psychická, početní, jiná – v každém případě by nerovnováha sil měla být dobře patrná. Úplně obyčejný lidský cit by vám měl napovídat, že strany si nejsou rovné.

OPAKOVÁNÍ a INTENZITA – útoky se dějí opakovaně, jejich intenzita stoupá a snižuje se časový úsek mezi nimi. TO (cokoliv) by se mělo tedy dít víckrát za sebou, měla by se stupňovat razance (začne to např. nadávkami, přechází v invektivy, verbální zostouzení příbuzných, postupuje k ničení věcí atd.) a mělo by se to dít čím dál častěji.

ÚMYSL – útočník dobře ví, co dělá. Dělá to schválně. Ví, že je to nepříjemné a zraňující a dělá to i přes to, anebo právě proto. V rozhovoru to pak buď zcela otevřeně přiznává, anebo vysvětluje různými mechanismy, které mu pomáhají zvládat pocity viny – vyprovokoval mě, říká si o to, kdyby nebyl..., kdyby byl..., byla to legrace, tak to měl říct...dělají to všichni...vždycky...neměl..měl...

POŠKOZENÝ SI OBTÍŽNĚ BRÁNÍ PROSTOR – některé děti jsou velmi odolné a vynalézavé stran obranných strategií. Dokážou si velmi dlouho pomoci a vypadá to, že mají šikanu pod kontrolou. Nijak viditelně nevolají po pomoci a to i přesto, že trpí. Nechtějí být označovány jako oběti. Úpornou snahou jim pomáhat je urážíte, proto se více soustřeďte na útočníka/útočnický a celý mechanismus šikanování, než na ně. To, že dítě otevřeně neříká, anebo přímo popírá, že je šikanované, neznamená, že není. Použijte jiný způsob sběru informací, než je jejich přímé sdělení poškozeným.

Zvláštnosti kyberšikany

Děti docela dobře rozumějí tomu, že když někomu nadávají nebo ho týrají, že je to asi nepříjemné a bolí to. Když se to stejné děje ve virtuálním prostředí, některým to dochází o dost později, že je to stejné. Proto se také o dost později zastaví.

V případě šikany ve virtuálním prostoru je celý proces šikanování daleko rychlejší a některé definiční znaky nelze dobře postrehnout. Intenzita stoupá velmi rychle a četností útoků se nemá cenu zabývat, protože jsou nepřetržité. Převaha je ale patrná velmi dobře, dokonce lépe, než u šikany „klasické“.

Odtížně se vám bude oddělovat „školní kyberšikana“ od té mimoškolní, proto tím neztrácejte moc času. Navíc nic neškolního a mimoškolního v této oblasti ani neexistuje. Všechno se děje pořád a je docela jedno, kde a kdy to začalo. Dehonešující obrazové záznamy jsou přístupné nepřetržitě, mobily přijímají urážky také nepřetržitě.

Rodiče vašich žáků jsou v této oblasti bezradnější, než u klasické šikany, proto budou jejich požadavky vůči vám náročnější. Nevědí, co mají dělat a doufají, že to víte vy.

U těchto forem šikany nemáte zpravidla nouzi o důkazní materiál a nepotřebujete se tolik, soustředit na výpovědi všech okolo.

Pro pochopení jevu, jeho zákonitostí, příčin a mechanismů je pro pedagogy užitečné čerpat, kromě odborné literatury, také informace z dostupné beletrie, anebo z filmů.

Doporučené knihy:

- Robert Musil: Zmatky chovance Törlesse (šikana v prostředí internátní školy)
- William Golding: Pán much (mechanismu násilí pohlcující skupinu dětí)
- Ray Bradbury: Celé léto v jediném dni (Margot) – (povídka o ostrakizované dívce)
- Kimberly McCreight : Případ Amélie (šikana i kyberšikana)

Učitelé na on-line pranýři

On-line zveřejnění videozáznamu, na kterém je zachyceno jednání učitele, bývá nejčastěji reakcí žáků na konflikt s učitelem, vyjádřením nespokojenosti s jeho přístupem ke třídě, žákům, k výuce. Kontext nahrávky může učitele zesměšňovat, útočit na něj apod., zkrátka zklamání či rozhořčení žáků sdílené tímto způsobem s ostatními přáteli na síti mávají nepříjemný dopad na klima ve škole a zejména v konkrétní třídě.

Možnosti prevence

V rovině prevence má škola vytvářet takové prostředí a přijímat taková opatření, aby se nežádoucí jev nedělal hromadně a nestal se většinou používanou a přijímanou normou. Výsledkem by mělo být, že jev se bude vyskytovat ojediněle a neměl by být problém s jeho přesnou identifikací.

Konkrétními opatřeními mohou být:

- funkční Rada žáků (školní parlament, žákovská rada), která přímo pravidelně komunikuje s vedením školy (ideálně osobně, v předem určený čas a v pravidelných intervalech). V případě, kdy se vyskytne problém v přístupu vyučujících (jsou pasivní, nedokážou pracovat se skupinou, vyvolávají konflikty apod.), se k nim dostane varovná informace včas. Současně pokud škola zachytí nahrávku z hodiny, anebo začne řešit písemný útok na učitele, ředitel/ka se snáz dostane k potřebným informacím, které bude pro rozhodnutí potřebovat. Žáci vědí, že mají své zástupce, které si sami volí a se kterými se vedení školy skutečně baví a přihlíží k jejich názoru. Učí se, že o věcech lze mluvit a dají se řešit přímo (k tomu viz §21, odst.1, písm. d) školského zákona)
- nastavení komunikačních pravidel – žáci mají vědět, jaké jsou jejich možnosti v případě, že nejsou spokojeni s jednáním, chováním, hodnocením konkrétního učitele nebo učitelky. Na koho se mohou obrátit a jaký bude průběh šetření a řešení jejich podnětu. Dát jim transparentní záruky, že se jejich situací budete zabývat, kdo konkrétně a jakým způsobem (např. třídní učitel mající důvěru své třídy).

Nahrávka je pořízena – kam s ní?

Některí učitelé používají svérázné komunikační nástroje a dětem to nevyhovuje. Dávají jim to někdy najevo, ale někdy se jich bojí. Většina z nich, od třetí třídy nahoru, disponuje kvalitními telefony, které umožňují průběh vyučovací hodiny zaznamenat. V průběhu dne si vás nahrává i více lidí, než jen vaši žáci. Jde o to, co s nahrávkou kdo udělá a za jakým účelem ji pořídí. Některé děti nemají v úmyslu nahrávku ihned zveřejňovat, netouží po žádném sdílení a reakci celého světa, chtějí jen změnu. Chtějí, aby se k nim jejich učitel choval normálně a nevědí, jak to mají zařídit. Takže si jeho jednání zdokumentují a přemýšlejí, co s tím. Obvykle se obrátí na rodiče a ti potom na ředitelku/ředitele školy. Někdy jdou děti rovnou za ředitelkou/ředitelem. Je to projev obrovské důvěry a nemusí se už nikdy opakovat.

1) Jestliže učitel zneužívá svou moc, uráží děti a chová se k nim nemožně a ty si jeho chování zaznamenají, potom se nejedná o protiprávní jednání. K takovému typu záznamu nepotřebují níčí souhlas.

2) Jestliže takto získanou nahrávku předají svým rodičům k dalšímu vyřízení, anebo přímo ředitelce/řediteli školy, nejedná se o zveřejnění a rovněž na tom není nic protiprávního. Pouze se slabší strana domáhá svých zájmů proti silnější straně a nahrávku použije k ochraně svých práv. Jako ředitelka/ředitel můžete s nahrávkou pracovat, konfrontovat s ní učitele, chtít vysvětlení apod. Nejedná se o nic tajného ani zakázaného!

3) Jestliže s takto dodanou nahrávkou nebudete zacházet dobře a vážně, příště vám nikdo nic nepřinese a rovnou to zveřejní. Jistěže je možné, že se jedná o nějakou formu podvodu nebo zlovolného jednání, ale je to hodně výjimečný případ a navíc to zjistíte, takže s tím nepracujte jako s možností číslo jedna.

Je-li nahrávka zveřejněna....

- Zajistěte si důkazní materiál tak, aby byl jasný zdroj, časové údaje apod. Mělo by být jasné nejen CO? a KDO? ale také jak dlouho je výrok (nahrávka) ve veřejném prostoru přístupný, jaký vzbudil ohlas, tedy kolik lidí se o něj zajímalo, přečetlo si ho (vidělo ji) a další potřebné informace. Bude se dle nich posuzovat závažnost jednání.
- Vždy dejte prostor autorovi, aby měl příležitost vysvětlit okolnosti. Ptejte se postiženého učitele, jestli předmětnému jednání předcházely nějaké jiné pokusy ze strany žáka o komunikaci. Nezasvěcujte do případu příliš brzy veřejnost.
- Šetření neuspěchejte. Vaše rozhodování se musí řídit důkazy, závažností a všemi zjištěnými okolnostmi a může se proto stát, že se nebude líbit ani jedné ze stran. Myslete stále na to, že rozhodujete ve věci samé, nezáleží na tom, jak se to komu líbí nebo nelíbí a jestli by to on na vašem místě posuzoval jinak.
- Vzhledem k tomu, že jde o výroky ve veřejném prostoru, bude vaše rozhodování a vyjádření nutné, protože se věc týká nejen napadeného učitele nebo učitelky, ale i školy. Výjimku by mohla tvořit diskuze na uzavřeném školním fóru, nepřesahující do veřejného prostoru tak docela. Netřeba dávat některým výroků větší význam, než skutečně mají.

Následné kroky:

- Kázeňská opatření - opatření volte přiměřené nebezpečnosti a skutečným následkům, nezohledňujte vše, co se STÁT MOHLO. Jednání by mělo být jednoznačně úmyslné a vědomé, trestejte pouze za to, co máte opravdu prokázané. Obvyklý argument, že se předmětné jednání (zavěšení výroku na Internet = jeho zveřejnění) nestalo ve škole, je nepřesný. Nejde o to KDE a KDY byl výrok zveřejněn, ale o to, jestli je stále dostupný a jestli předmětné jednání trvá i teď a tady.
- Redukujte používání mobilních telefonů ve škole – při vyučování si každý učitel, každá učitelka, musí nastavit pravidla pro manipulaci s veškerou elektronikou sám, sama. Přestávky vyžadují pravidla společná.

- Široce diskutované zabavování mobilních telefonů je za stávajících zákonných podmínek možné. Do školního řádu stačí uvést obecnou formulaci, která se tam většinou vyskytuje: ...svým chováním (jednáním) nenarušuje průběh výuky.... Jestliže nastane situace, kdy žák narušuje (prostřednictvím mobilního telefonu), můžete majitele vyzvat k tomu, aby vám mobil vydal. V takovém případě se jedná o pokyn dle ustanovení §22 odst.1, písmeno c) školského zákona a žák má povinnost pokyn poslechnout. Telefon zadržujte pouze do konce hodiny. Každé delší zadržení sebou může nést horší následky, než jakým jste zabavením předešli. Tím netvrdíme, že to nefunguje, jen to sebou nese větší rizika. Příslušné kázeňské opatření samozřejmě může následovat.
- Můžete regulovat i hluk (zákaz hlasitého pouštění hudby).
- Můžete regulovat i pořizování nahrávek (např. zakázat je ve škole i na školních akcích a porušení zákazu trestat jako hrubé porušení školního řádu, taktéž zakázat a trestat zveřejnění nebo jiné šíření nahrávky, na které je zachyceno ponižování, ubližování nebo jiná forma útoku vůči spolužákům nebo zaměstnancům školy). Mějte stále na paměti, že varianta ochrany zájmů slabšího (viz výše) není porušení ničeho.

Detailní rozbor této problematiky: *Michaela Veselá: Učitelé na on-line pranýři. Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol, Roč. 8, č. 5 (2011), s. 19-25.*

III. ŠKOLNÍ NÁSILÍ. OZBROJENÉ ÚTOKY VE ŠKOLE.

Mezi nejrizikovější faktory v každodenním školním životě patří zejména agresivní chování. Vzhledem k žalostné úrovni diagnostiky, neznalosti příčin agresivity a absenci dovedností nutných k zacházení s dětmi s poruchami chování se často stane, že násilné chování přeroste v otevřený výbuch. Když se k tomu ještě připojí absence přesných vnitřních postupů řešení - nikdo neví, co přesně má kdy dělat, nikdo nedělá nic nebo všichni všechno, nikdo nikomu nic neřekne a hrůza z reakcí rodičů, inspekce, zřizovatele a medializace, vypadá to, jakoby školy neuměly na násilí adekvátně odpovědět a zabránit mu.

Projevy školního násilí

- rvačky, používání zbraní
- vydírání, loupeže
- veřejné zostouzení marginálních skupin (homosexuálové, cizinci, Romové, dívky)
- vandalismus (ničení školního majetku, věcí spolužáků)
- zneužívání moci učitelem
- násilí žáků vůči pedagogům, útoky na učitele
- násilí mezi dospělými pracovníky školy
- násilí rodičů vůči pedagogům nebo pedagogů vůči rodičům
- skupinová agrese (šikana)

Obecné zásady

Co musím

- Ve školním řádu explicitně stanovte příslušné zákazy a v části věnované užití výchovných opatření deklarujte, co bude následovat v případě porušení takového zákazu. Zákazy se týkají zejména přinášení nebezpečných předmětů, zbraní a pyrotechniky do školy.
- V případě porušení zákona je třeba vyrozumět Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností (místní příslušnost se řídí bydlištěm dítěte, které je předmětem ohlášení)
- Součástí školního preventivního programu jsou konkrétní a přesné postupy v jednotlivých situacích, které jsou závazné pro všechny pracovníky školy. Odkaz na tyto postupy je součástí školního řádu.
- Školním řádem vymezte základní zásady vzájemných vztahů mezi žáky a učiteli a rozvoji korektní vztahů se intenzivně věnujte.

Co nesmím

- Svým chováním a jednáním konflikty potencovat, vyvolávat a zhoršovat.
- Zneužívat své moci nad žáky tím, že s nimi budu zacházet manipulativně a násilnický.
- Ukládat kázeňská opatření za jakékoliv jednání, které se neodehrálo ve školním prostředí a současně jakékoliv chování, které by ve škole bylo nepřijatelné, ale při poskytování školských služeb se neodehrálo, zahrnovat do klasifikace chování.

Útoky na učitele

Skutečné fyzické útoky jsou u nás velmi řídkým jevem, občas se vyskytuje vyhrožování, celkem často pak verbální útoky. Při normálním důstojném průběhu komunikace mezi pedagogy a žáky by se to nemělo stávat. Výjimky mohou představovat děti s poruchami chování, které se v afektu mohou verbálního útoku dopustit, anebo učitelé/učitelky, kteří/ktelé by se měli živit něčím jiným.

Doporučený postup

- Jakmile se žák začne chovat agresivně, začne vyskakovat nebo je zřejmé, že je rozrušený, okamžitě se s ním přestaňte dohadovat. Všechno, co mu chcete teď honem říct, si nechejte projít hlavou, ale NEOZVUČUJTE TO. Za chvíli snižte hlas do klidnější polohy, mluvte jasně a snažte se hovor ukončit nějak neutrálně. „Nechme to být, možná jsem to přesně nepochopil.“ „Snad jsem tolik nefkl...“ „Dobře, máme toho asi dneska všichni dost...“ „Jestli jsem tě naštvál, tak promiň...“
- Je úplně jedno kdo je v právu, kde je pravda a tak podobně, nejdůležitější je, aby se dítě uklidnilo a pominula aktuální hrozba.
- Důležitá je podpora zbytku třídy, kdyby útočník vytáhnul nějakou zbraň, budete jejich pomoc potřebovat. Vaše reakce nesmí v dětech vyvolat dojem, že si to zasloužíte a dobře vám tak! Alespoň jeden z nich musí najít chuť a odvalu doběhnout pro někoho dospělého.

Za „normálních“ okolností se útoky pohybují pouze ve verbální rovině. Což neznamená, že nedokážou pěkně vyděsit. Jestliže se dítě zvedne a začne vám sprostě nadávat uprostřed hodiny, je to ošemetná situace. Důležité je, aby nestrhnuło celou třídu. Jakmile začnou bučet, hučet, nadávat a pokřikovat všichni, zvládá se to dost těžko.

- Jde-li o osamělého útočníka, který je rozčilený, platí to stejné, co při hrozbě fyzickým útokem.
- Některé děti svými vulgarismy nic nemyslí, prostě takhle mluví, nechtějí se vás nijak dotknout. Neberte hned všechno smrtelně vážně a nedržte kázání.
- Jestliže je útočník chronicky drzý nebo se potřebuje jen nějak vyjádřit, pomáhají dlouhé vážné pohledy, pohledy ublížené a ukřivděné nebo glosy: „Pepo, už to na tebe jde! Je to zelené, vidím to!“ Humor zchladí překvapivě dost horkých chvilék.
- Když cítíte, že třída je na váškách, budete je muset buď dojmout, anebo zastrašit. Mezi dětmi jsou vždy takové, které lze buď dojmout, nebo zastrašit. Máte-li čím vyhrožovat, zkuste to. Nemáte-li, budete muset dojímat nebo apelovat na čest, slušnost, spravedlnost atp. Je jednodušší, když agresora umravní samy děti.
- Ještě vždycky můžete z rozbourané třídy odejít, ale berte to jako poslední možnost. Zbabělost vám totiž děti nikdy neodpustí a jako zbabělost to v každém případě vyzní.

Otázka fyzických útoků na učitele je rozebrána ve studii kolektivu autorů IKSP *Mládež v kriminologické perspektivě*, která je volně přístupná na www.ok.cz/iksp/docs/354.pdf a lze ní vyvodit mnohé závěry a preventivní doporučení.

Násilí mezi dětmi

Kopy, údery, hmaty, chvaty...

Jde o velmi odpudivé projevy násilí, které používají především mladší děti. Věnují se jim pilně ráno před školou, každou přestávku a rozhodně v družině. **Odpudivé na nich je zejména to, že jsou doprovázeny řevem a bojovnými výkřiky.** Dost často se při nich také děti zraní. To souvisí s jejich celkovou neobratností. Obvykle totiž zjistí, že vykopnout nohu do výše hlavy je docela kumšt až ve chvíli, kdy si něco udělají. Návlek těchto technik totiž zpravidla spočívá pouze ve sledování televize. Obzvláště nesnesitelné to bývá druhý den po uvedení nějakého takového pěkného „instruktážního“ filmu.

Co s tím

- Nabídněte dětem náhradní aktivitu – organizované zápasení s rozhodčím a vymezeným prostorem je zaručeně úspěšné.
- Tak, jako to vadí vám, vadí to i mnohým dětem! Soustřed'te se proto na jejich ochranu, aby je „kopálisti“ neobtěžovali a neohrožovali.

Rvačky

Rvačka nemusí být automatickým projevem šikany, a to ani tehdy ne, když se jí zúčastní víc dětí. Vzhledem k tomu, že na základních školách učí většinou ženy, které řeší problémy obvykle verbálně, nemají pro prance pochopení. Některé děti ale nechtějí o svém problému hovořit, chtějí si natlouct. Obvyčejná rvačka vyčistí vzduch a případná zranění, způsobená opět především celkovou neobratností aktérů, nebývají nijak strašná. Když ano, tak je alespoň neprovází ponižování a nejsou proto zdrojem nenávisti a dlouhodobého nepřátelství.

Co s tím

- Když se k rvačce nachomýtnete, zasahujte rozumně až ve chvíli, kdy se účastníci trochu unaví. Jinak můžete přijít také k úhoně a zranění učitele je přeci jen zbytečná komplikace.
- Když už je po bouři a aktéři na sebe jen něco pokřikují a nadávají si, moc se do toho nepleťte, to patří k věci.
- Během následného vyšetřování buďte věcní. Bývají-li odpovědi na otázku PROČ ve smyslu: „Já mu řekl a on mi na to řekl...., Řekl o mojí mámě...., Von si začal....“ apod., a nezdá se, že by šlo o následky dlouhodobé systematické agrese, nechte to být. **Omezte se na stručné vysvětlení, že problémy se dají řešit i jinak.** O události proved'te **zápis.**
- Soustřed'te se hlavně na případná **zranění** a jejich **ošetření**.
- Rvačkám žádnou prevenci nezabráníte.

Útoky na příslušníky marginalizovaných skupin

Jedná se o jeden z největších současných problémů. Útočí se na děti cizinců, na děti chudé, na ty, které nenosí značkové oblečení, na Romy v převážně neromských třídách, na ne-Romy v převážně romských třídách, na děti příliš chytré, málo chytré... Útoky nabývají nejrozličnějších podob od vysmívání a pošklebování přes vyčleňování z kolektivu až po fyzické násilí. Vzhledem k tomu, že zostouzení marginalizovaných skupin je veřejností běžně tolerované, vtipy o přistěhovalcích, Romech, homosexuálech nebo blondýnách jsou často vyprávěny nejen doma u večeře, ale i ve sdělovacích prostředcích, je obtížné postavit tomu hráz. V každém případě je to ale nutné.

Co s tím

- Na základní škole plní všechny děti povinnou školní docházku, přičemž jde o jejich zákonné právo i povinnost, které se nemohou nijak vyhnout. Neustále prosazujte zásady rovnosti!
- Jakmile se objeví první verbální a zdánlivě nevinný útok (u nejmladších školních dětí) ihned reagujte velice pohoršeně a problém (nikoliv zdroj pohoršení, tedy útočníka) pečlivě rozeberte. Použijte nějaký příběh se špatným koncem, který ale mohl dopadnout dobře, kdyby.... Podobné příběhy je třeba mít v zásobě, anebo je umět pohotově vymýšlet.
- Rozbory trpělivě opakujte při jakémkoliv podobném náznaku.
- Nezapojujte se do vyprávění vtipů o jakékoliv marginalizované skupině a nic takového veřejně netrpte a nepodporujte takové stereotypy.
- Snažte se přiblížit ostatním dětem kulturu jejich spolužáků třeba prostřednictvím projektů nebo týdnů zaměřených na danou problematiku. U mladších dětí se vám podaří zapojit i rodiče, což bude ze všeho nejúčinnější, neboť děti si všechny předsudky přinašejí obvykle z domova.
- Při jakémkoliv použití názvu nějaké skupiny jako nadávky reagujte u malých dětí vysvětlováním a rozбором, u velkých podrážděně a jasným a hlasitým odmítnutím takových způsobů.

Verbální agrese

Verbální agrese, hrubé a vulgární výrazy jsou obdobně jako útoky na marginalizované skupiny velmi častým jevem. A rovněž jako v předchozím případě je především nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí a je nutné, aby si byly vědomy toho, že to není normální chování a měly tedy potřebu vulgární mluvy na veřejnosti skrývat. Řeč je natolik spjata s myšlením, že velkorysá společenská tolerance užívání nejhrubších výrazů s sebou nutně nese i hrubé chování.

Doporučený postup

- Kromě školního řádu, jako nezbytného základního kodexu, mějte ve škole stanovena i obecná pravidla soužití, jako vyjádření morálních hodnot. Tato pravidla tvořte společně se

žáky a jasně v nich deklarujte požadavek slušného mluvení a chování. Nezaručí to, že se tak všichni budou chovat, ale vulgární mluvu to jasně odkáže do roviny nepřijatelnosti.

- Mladší děti trpělivě opravujte a dávejte jasně najevo, že veřejné užívání hrubých výrazů není ve škole přípustné a společensky je to nevhodné.

Agresivní rodič

Situace, kdy rodič žáka vstupuje do školy proto, aby někomu vynadal, případně ho zbil, je sice extrémní, ale není neobvyklá. Málokterý tam ovšem vstupuje bez jakéhokoliv předchozího impulsu. Tím může být hodnocení jeho dítěte, nějaká školní událost, kterou doma dítě vyprávělo, zlost na druhého rodiče.... S některými útoky se dá dopředu počítat a připravit se na ně.

Možnosti prevence:

- Při naplňování práva rodičů na informace (§ 21 školského zákona) stanovte velmi konkrétní formu a organizační rámec a seznamte s tím rodiče (na třídních schůzkách, prostřednictvím internetových stránek školy, psanou formou vyvěšenou v prostorách školy, u vstupních dveří apod.)
- Stanovte přesný čas, kdy je možné s kým ve škole jednat a kompetence (kdo s rodiči o čem jedná – v kterém případě ředitel, v kterém třídní učitel apod.).
- Trvejte na tom, aby návštěvy rodičů byly ohlášené a aby bylo pokud možno předem jasné, o čem se bude jednat a kdo všechno se schůzky zúčastní.
- Ohlášené i neohlášené návštěvy procházejí přes vrátnici (větší školy se bez ní neobejdou), tedy o jejich vstupu do budovy a účelu návštěvy má být informován ten, kdo má s návštěvou jednat.

Příklad ZŠ Gutova, Praha 10 (informace vyvěšena na <http://www.zsgutova.cz/?p=vstup>):

*Vážení rodiče a návštěvníci školy,
vítáme Vás v základní škole Gutova*

*Rádi Vám podáme o naší škole potřebné informace
a umožníme Vám návštěvu školy za dodržení následujících pravidel*

- *Do šaten rodiče nevstupují*
- *Jednání se zaměstnanci školy bez předchozího ohlášení je výjimečně možné ráno před vyučováním. V 7,55 je nutno školu opustit. Přicházejte prosím včas. Minutu či dvě před termínem odchodu nemá smysl jednání realizovat.*
- *Běžnou návštěvu si dohodněte s příslušným učitelem/zaměstnancem vždy předem (např. návštěva vyučovací hodiny, vyzvedávání úkolů, předávání dokumentů, konzultace...). Vyčkejte, až učitele vrátí o Vašem příchodu informuje. Upozorňujeme, že i rozhovor s vedením školy je nutno domlouvat s předstihem.*

- Přijdete-li neohlášení a budete na okamžitém rozhovoru trvat, vyčkáte laskavě ve vestibulu do té doby, než se Vám bude moci příslušný zaměstnanec věnovat. (Tak aby nenarušil svou výuku, službu na dozoru, přípravu na vyučování, probíhající jednání či jinou nezbytnou činnost)
- *Při nedodržení tohoto postupu má vrátná pokyn Vás v této době do budovy nepouštět. Chráníme tak především Vaše děti.*

DĚKUJEME ZA RESPEKTOVÁNÍ DOBY PRÁCE NAŠICH UČITELŮ

*Mgr Jiří Voneš
ředitel školy*

Co dělat, když je rodič agresivní

Jakmile se interakci s rozčileným rodičem nelze vyhnout a nelze ani povolát posily, pokuste se držet těchto doporučení (postup je užitečné trénovat, jedná se pouze o základní doporučení). Bezpečný postup při neohlášeném rozhovoru, který vypadá jako útok, je zaměřený pouze na zklidnění druhé strany, odliv pocitů a přeložení jednání na nikdy, anebo na někdy jindy.

1) Do počátečního výbuchu vzteku nezasahujte, neříkejte vůbec nic a neposkytujte ani neverbální zpětnou vazbu.

2) Jakmile odezní první vlna, shrňte slyšené, ale velmi neutrálně:

a) takže jste přišel proto, že jste nespokojený s Petrovým hodnocením?

b) takže jste přišla proto, že máte za to, že jsem Petrovi krivdila?

3) Je pravděpodobné, že druhá strana vám to celé zopakuje. Použije ovšem obvykle méně slov, anebo jen vyjádří pocity

4) Pokuste se pocity zrcadlit, ale nic vědeckého, málo slov. Cílem je zklidnění druhé strany.

a) Chápu, že vás Petrovo hodnocení naštválo.

b) Zřejmě jsem vás nějak zklamala, že?

5) Jestliže předmětem je něco, co řekl dítě doma, potom vyjádřete více slovy pochopení pro rozčilení (jiný pocit) druhé strany, ale trvejte na tom, že je nutné jednání ve třech (i s dítětem), kde si to vysvětlíte a přejděte k termínu takové schůzky. Jestliže předmětem je hodnocení, vyzvěte rodiče, aby buď počkal, že si všechny podklady připravíte, anebo sjednejte jiný termín s tím, že si je připravíte na jiný den.

Ozbrojené útoky ve škole

Ozbrojené útoky jsou typem školního násilí, jehož následky jsou buď fatální, nebo dlouhodobé. Jedná se o střelbu ve škole, bombové útoky a vyhrožování bombovými útoky. Toto téma je podrobně analyzováno v materiálu Michaely Veselé *Jak zvládnout extrémní násilí ve škole*, izdravi.info/9-bezkategorie/199-jak-zvladnout-extremni-nasili-ve-skole.

Dle uvedeného materiálu, který vychází ze zahraničních i tuzemských případů, bývá pachatelem ozbrojeného útoku ve škole:

1. dospělá osoba, která do školy pronikla v průběhu vyučování
2. bývalý žák školy, který ji opustil po nějakém konfliktu, byl vyloučen, byl neúspěšný
3. současný žák nezletilý, nebo těsně zletilý žák střední školy, nebo žák základní školy
4. současný zletilý student různého typu vyšších, vysokých škol, nebo dalšího vzdělávání

Analýza případů ukazuje, že:

- Extrémnímu násilí ve škole nejde zcela zabránit, nicméně existuje celá řada varovných signálů, které jsou patrné v dostatečně dlouhém časovém úseku před útokem.
- Útoky na sebe často navazují a odehrávají se ve vlnách. Pachatelé svůj čin připravují, shromažďují dopředu zbraně, svůj záměr nijak netají.
- Krátce po útoku, kterému média věnují velkou pozornost, následují další útoky, pokusy o útoky, vyhrožování útokem.
- Pachatel je před útokem v péči psychiatra, psychologa, anebo o ni sám žádá, obrací se na poradenské pracovníky se žádostí o pomoc.
- Pachatel byl často problematická osobnost s poruchami chování, školní komunitě dostatečně známá.
- Při projevech extrémního násilí hraje často roli šikana – dlouhodobá a neřešená, budoucí pachatel je její obětí (zejména psychická).
- Pachatelé byli již dříve vyšetřováni policií kvůli násilným činům nebo propagaci násilí.
- Pachatelé často adorují násilí ve školních pracích (písemných, výtvarných) v dostatečném předstihu před útokem.
- Útočníci se oblékají černě nebo ve vojenském stylu, při samotném útoku bylo černé oblečení velmi časté.
- Několika plánovaným útokům se podařilo zabránit, když je ohlásili spolužáci, účastníci chatů nebo přátelé potenciálních útočníků, kterým se ti, kteří útok plánovali, svěřili nebo je chtěli pro danou myšlenku získat.
- Několika plánovaným útokům se podařilo zabránit a včas je odhalit zvýšeným a velice intenzivním monitoringem internetu několik dní bezprostředně následujících po útoku.
- Nejvíce útoků se odehrává na jaře, nejnebezpečnějším místem je školní třída, nejbezpečnějším toalety.

- V naprosté většině případů je pachatelem útoku muž.

Možnosti prevence

Situační prevence:

- Vstupy do škol a předškolních zařízení zabezpečovat vrátným – živým nebo elektronickým; v případě elektronického vrátného v kombinaci s kamerou, která vstupní dveře snímá a je zřejmé, kdo do budovy vchází;
- V případě vrátného-fyzické osoby monitorovat příchodí v průběhu vyučování a zapisovat jejich totožnost;
- Udržovat únikové východy funkční, bez jakýchkoliv překážek a seznámit s nimi zaměstnance školy i děti, okna v přízemí, která skýtají možnost úniku, udržovat volná;
- Zabezpečit dozor při příchodu dětí do školy, aby se útočník nevmísil mezi ně (je to nejrizikovější doba, pohyb dospělých osob z řad rodičů a příbuzných je největší a není možné úplně přesně identifikovat, kdo je kdo);
- Vstupní zóny do škol oddělovat tak, aby se v nich bylo možné pohybovat, ale nebylo možné snadno projít do dalších prostor školy (všude nelze technicky, ale lze fyzickým dohledem);
- Vytvořit evakuační plán a přesný postup školy při vyhlášení „amok alarmu“ (viz níže), s konkrétním plánem seznámit zaměstnance, ale ne žáky;
- V rámci nácviku evakuace jednou ročně nacvičit evakuaci únikovými východy a okny v přízemí (není vhodné dětem vykládat, že je to nácvik pro případ útoku na školu, včetně toho, že se jedná o evakuaci, při které se nebudou zavírat okna, vypínat proud a nikdo nikde řadit; nejde o hromadnou evakuaci – jakékoliv sdružování zvyšuje riziko útoku, jde pouze o nácvik seběhnutí co nejrychleji do přízemí a únik ven);
- Monitorovat práce žáků, kde se objevuje násilí nebo nenávisť, monitorovat, totéž s výtvarnými dílky;

AMOK ALARM (při zjištění útoku nebo hrozby útokem)

Hrozba

1. Ihned vyrozumět Policii ČR na tel.158 a jasně sdělit, že ve škole je zbraň, hrozba zbraní apod. Při oznamování neváhat, formulovat přesně.
2. Jestliže zbraň nemá potenciální pachatel u sebe, ale někdo její přítomnost ohlásil, oddělit pachatele od jeho skříňky nebo tašky.
3. Potenciálního pachatele zadržet bez dlouhého přemýšlení a izolovat do příjezdu policie, po celou dobu nad ním zajistit přiměřený dohled (nesmí utéct).
4. Informovat v co největším klidu a rychlosti všechny zaměstnance školy.
5. Informovat žáky přiměřeně jejich rozumové vyspělosti.

Útok

1. Utéct mimo školu nebo se schovat a ihned vyrozumět Policii ČR na tel. 158. Většina útoků trvá okolo 5 minut, příjezd policie uspiší obvykle sebevraždy útočníka, ale útoku nezabrání.

2. Ihned varovat pedagogy, na vyšších stupních škol i žáky.
3. Podle evakuačního plánu dostat děti ze školy, otevřít všechny únikové východy a okna v přízemí, nikde se nikdo neřadí a nezastavuje, cílem je dostat se jen ven.
4. Jestliže se nedá uniknout ze školy, je třeba se ukrýt na toaletách nebo ve sklepech. Žádný z útoků nebyl na tato místa nikdy veden.
5. V patrech, odkud se nedá uniknout, zablokovat dveře zevnitř, zatarasit je nábytkem, vytvořit velkou barikádu a jde-li, rovněž uzamknout. Většina mrtvých byla zabita v učebnách, pouhé zamčení nestačí, zátarasy útočníka odradí, najde si snazší cíl
6. Všechny děti si lehnou na zem, rukama si zakryjí hlavu. V případě přímého útoku na třídu se vědomě zachránili ti, kteří leželi a předstírali, že jsou již mrtví
7. Zhasnout světlo a nemluvit, předstírat, že učebna je prázdná.
8. V žádném případě se nepřibližují k oknům (přestřelka mezi policií a pachatelem).
9. Pedagog s dětmi stále komunikuje a snaží se zabránit panice nebo nepředloženému útoku na chodbu.
10. V případě přímého kontaktu s útočníkem prosit o milost, dát útočníkovi vědomí převahy a moci nad námi.
11. V případě pohybu po chodbě se nesdružovat, pohybovat se jednotlivě a dostat se do přízemí a oknem ven, nezůstávat na místě – pohybující se terč je těžší zasáhnout

Informační prevence:

- pověřit pracovníky, kteří mají v kompetenci BOZP vypracováním únikového plánu, seznámením s ním zaměstnance a nácviku úniku se zaměstnanci;
- poučit zaměstnance o strategiích, které vedly k přerušení útoku nebo k minimalizaci následků;
- poučení dětí o zákazu nošení zbraní do školy, informace o sankcích a apelace na svědky, kteří vědí nebo si všimli, že někdo zbraň ve škole má, aby tuto skutečnost hlásili, a to ve vlastním zájmu;

Sociální prevence:

- školní programy proti šikanování;
- školní poradenská pracoviště a preventivní týmy;
- řízené diskuse o extrémních podobách školního násilí, zadávat písemné práce na dané téma;
- zhlédnout společně nějaké umělecké dílo tématu věnované a vést o něm diskusi;

Zbraně ve škole

Nošení revolverů a všelijakých pistolí do škol není obvyklé nikde ve světě a nikdy to obvyklé nebylo a nikdy ani nebude. Kdykoliv se v nějaké střílí, souvisí to zejména s tím, že dítě mělo možnost si střelnou zbraň opatřit.

Ostatní zbraně ve škole - nože, nejrůznější obušky, hvězdice, tyče, struny – jsou též nepřijatelné. Nejčastěji s nimi děti na základní škole zraní samy sebe. Zraní-li někoho

druhého, je to spíš nešikovností obou, než úmyslem. Na střední škole je to něco jiného a řada chlapců se zbraněmi zacházet umí nebo mají alespoň dost síly a odhodlání, aby mohli způsobit slušný malér.

Doporučený postup:

- Zaveďte občas řeč na podobné předměty (základní škola, malé děti), kdo už viděl zbraň, kde, či rodiče mají zbraň doma a proč – zjistíte zájem o problematiku, dostupnost a zmapujete terén
- Na schůzkách s rodiči jasně deklarujte, že děti mívají podivné nápady a jestliže má někdo doma zbraň, bylo by moudré, kdyby dodržoval bezpečnostní předpisy
- Jestliže někdo něco podobného do školy přinesl, obvykle se s tím někomu pochlubí – je nutné budovat síť „informátorů“, kterou k vám tato zpráva svižně doputuje
- Kdykoliv se někde ve světě nějaká střelba ve škole odehraje, mluvíte o tom s dětmi (hlavně o tom jenom nemluvíte vy dětem!)
- Nošení zbraní do školy zakazte školním řádem a často informujte žáky, co se všechno stane, když je někdo bude u sebe mít.
- Všechny viditelné zbraně okamžitě zabavujte a vraťte je až rodičům a po velkých obstrukcích, na základě zápisů, záznamů a všelijakých hlášení, a to i na střední škole. Každý přestupek proti školnímu řádu z této kategorie trestejte kázeňským opatřením.
- Jakmile si děti začnou vzájemně líčit včerejší film, ve kterém někdo nesmrtelný kolem sebe mával nožem, zaveďte na to hovor. Zvláště malým dětem donekonečna opakujte, že zásah zbraní bolí a může člověka zabít.
- Jakékoliv zranění jednoho žáka jiným za použití zbraně netutlejte, ale okamžitě to řešte. Do řešení zapojte rodiče, poškozeného i útočníka a nebojte se volat policii. Útočník nesmí z vyšetřování vyjít jako hrdina!
- Na střední škole a vyšším stupni základky nikdy žádné dítě netlačte do kouta a neprovokujte zbytečným tlakem! Obvykle zaútočí proto, že jste se dotkli jeho důstojnosti.
- Jestliže se chystáte někoho ze školy vyhodit, bavte se s ním o tom a snažte se co nejvíc přijít na to, co se v něm děje a jak velká rána to pro něj je. Totéž při propadání nebo dlouhodobém špatném prospěchu.

Školní řád a na něj navazující opatření

- Školním řádem (myšlen i vnitřní řád zařízení) zakázat přinášení zbraní do škol;
- Do výchovných opatření zahrnout postihy za přinášení zbraní do školy, v případě středních a vyšších škol zahrnout tuto skutečnost do „zaviněných závažných porušení ŠŘ“, která mohou mít za následek vyloučení žáka ze školy; v případě povinné školní docházky přistoupit k důtce ředitele školy i v případě, že žák neměl do té doby žádné kázeňské problémy;
- Každý takový případ projednat výchovnou komisí za účasti nejen žáka a jeho rodičů, ale i zástupců orgánu sociálně-právní ochrany, případně zřizovatele – z projednávání musí být zřejmé, že situace je vážná;

- Po každém takovém zjištění znovu poučit všechny žáky na zákaz takového počínání a znovu s nimi rozebírat fatální následky, které nošení zbraní do školy pro ně může mít – většina obětí nejsou učitelé, ale žáci.
- Každou situaci, kdy zbraň žák do školy přinesl, ohlásit orgánu sociálně-právní ochrany a obci, ve které je žák trvalým bydlištěm;
- Jedná-li se střelnou zbraň nebo bodnou a sečnou zbraň s dlouhou čepelí nebo výbušninu, vyrozumíváme ihned Policii ČR, která zbraň zajistí a zahájí šetření;

Bombové útoky na školy

Většinu nahlášených bombových útoků ohlašují žáci školy, především na konci školního roku, na začátku školního roku, během maturit a velkých písemek

Podoby výhružek:

- Anonymní telefonáty
- Písemně zaslaná hrozba přímo policii
- Písemně zaslaná hrozba škole

Možnosti prevence

- Při zjištění pachatele na něm (zákonných zástupcích) vymáhat náklady evakuace, s touto skutečností žáky seznámit;
- Žákům nesdělovat, že policie je v odhalování anonymních pachatelů celkem úspěšná, mají tendence „vyzývat ji na souboj“;
- Informovat zaměstnance i žáky, aby si všímali nezvyklých předmětů, nepouštěli do školy cizí osoby a nebrali od nich jakékoliv předměty určené „pro někoho“;

ALARM

Hrozba

1. Ihned vyrozumět Policii ČR na tel.158 , že na školu je ohlášený bombový útok.
2. Informovat v co největším klidu a rychlosti všechny zaměstnance školy
3. Informovat žáky přiměřeně jejich rozumové vyspělosti
4. Školu evakuovat podle evakuačního plánu
5. V případě nálezů neznámého, opuštěného nebo podezřelého předmětu (krabice, aktovka apod., které nikomu nepatří) obsah neprohledávat a kontaktovat policii

Školní řád a na něj navazující opatření

- Školním řádem (myšlen i vnitřní řád zařízení) zákaz přinášení pyrotechniky (i zábavné) a výbušnin do školy;
- Do výchovných opatření zahrnout postihy za porušení tohoto ustanovení, stejně jako za anonymní výhružku škole, v případě středních a vyšších škol zahrnout tuto skutečnost do „závažných zaviněných porušení ŠŘ“, která mohou mít za následek vyloučení žáka ze školy; v případě povinné školní docházky přistoupit k důtce ředitele

školy i v případě, že žák neměl do té doby žádné kázeňské problémy, známku z chování školy zváží dle klasifikačního řádu;

- Každý takový případ projednat výchovnou komisí za účasti nejen žáka a jeho rodičů, ale i zástupců orgánu sociálně-právní ochrany, případně zřizovatele – z projednávání musí být zřejmé, že situace je vážná;
- Po každém takovém zjištění znovu poučit všechny žáky na zákaz takového počínání;
- Každou takovou situaci ohlásit orgánu sociálně-právní ochrany a obci, ve které je žák trvalým bydlištěm;

IV. NÁVYKOVÉ LÁTKY VE ŠKOLE

Kouření tabákových výrobků

Kouření tabákových výrobků obecně není zákonem zakázáno ani nijak věkově omezováno. Kouření ve vnitřních a vnějších prostorách všech škol a školských zařízení je oproti tomu zákonem (§ 8 odst.1 písm f) zákona č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek) zakázáno. Tento zákaz se vztahuje úplně na každého, bez ohledu na jeho postavení ve škole (učitelka, ředitel, žák, uklízečka, opravář, poštovní doručovatel). Kouření tabákových výrobků je obecně považováno za zdraví škodlivé a pro děti pak v některých podobách nebezpečné. Jestliže jev dosáhne této podoby, má dítě právo na pomoc orgánu sociálně-právní ochrany. Navádění k užívání návykových látek, nebo podpora takového chování u osob mladších 18 let jsou zakázány a takové jednání je přestupkem nebo trestným činem. Zakázán je rovněž prodej tabákových výrobků dětem. Porušení tohoto zákazu je přestupkem.

Co musím:

- Ve školním řádu jasně stanovit, že kouřit během školního vyučování (při poskytování veškerých školských služeb) a ve vnitřních a vnějších prostorách školy je zakázáno. Současně v oddílu věnovaném výchovným opatřením zohledněte přestoupení školního řádu v tomto bodě.
- Škola také musí zohlednit ve svém vzdělávacím programu a v preventivním programu školy škodlivost užívání návykových látek a zahrnout do nich výchovu ke zdraví.
- Kouření v prostorách školy je rovněž zacházení s otevřeným ohněm a v tomto smyslu je třeba žáky poučit.
- Školu je nutné u všech vchodů, kterými je možné do ní vstoupit, označit tabulkami obsahujícími grafickou značku zákaz kouření doplněnou příslušným textem, jak určuje nařízení vlády. Stejnou tabulkou je třeba označit vstupní branky do vnějších prostor školy.

Co nesmím: ukládat výchovná opatření za jakékoliv jednání, které se neodehrálo při poskytování školských služeb a současně jakékoliv chování, které by ve škole bylo nepřijatelné, ale při poskytování školských služeb se neodehrálo, zahrnovat do klasifikace.

Doporučené postupy v typických situacích

Situace č.1: Žákyně kouří o přestávce mezi vyučovacími hodinami a to v budově školy nebo v jejích vnějších prostorách. Jedná se o porušení zákona i porušení školního řádu, není třeba další výstrahy a varování, udělujete kázeňské opatření, současně žákyni znovu poučíte o důvodech takového zákazu.

Situace č. 2: Žák kouří o přestávce mezi vyučovacími hodinami, a to vně školy, mimo její vnější prostory. Jedná se o porušení školního řádu v bodě zákazu kouření a současně žák opustil školu v průběhu poskytování vzdělávací služby. Jestliže toto má škola rovněž školním

řádem zakázáno, pak se jedná o dvojí porušení školního řádu a kázeňské opatření je tomu úměrné. Následuje rovněž dvojí poučení.

Situace č.3: Žákyně kouří cestou na exkurzi se školou. Jedná se o srovnatelný příklad se situací č.1 a je užitečné stejně i postupovat.

Situace č. 4: Žák kouří o polední přestávce v parku. V případě žáka plnicího povinnou školní docházku se jedná se o chování nežádoucí, ale nikoliv zakázané. Škola může informovat rodiče žáka, že tento se nevhodně chová. Kázeňské opatření neudělujete, neboť jste tou dobou žákovi neposkytovali žádnou školskou službu a neprobíhala ani žádná činnost s ní související. V případě žáka střední školy jde o to, jak máte školním řádem polední přestávku zakotvenou a se zákonnými zástupci její průběh domluvený.

Situace č.5: Žákyně kouří o polední přestávce ve vnějších prostorách školy. Žákyně porušuje zákon, nicméně jinak platí vše, viz. bod č.4, tedy jestliže není ve vaší jurisdikci, kázeňské opatření neudělujete. Porušení zákona řeší instituce zákonem k tomu pověřené, tedy obecní policie a Policie ČR.

Situace č.6 : Žák kouří cestou do školy/ze školy kdekoliv. Postup je stejný jako u situace č.4 a tentokrát je platný pro všechny žáky i žákyně stejně. Rodičům můžete oznámit, žádné kázeňské opatření neudělujete, do klasifikace nevhodné chování nepromítáte.

Otázky, které si často kladete:

Naši žáci mají zakázáno kouřit před školou i na zastávce autobusu. Tento zákaz stále porušují a lidé z okolí si chodí stěžovat k nám. Co s tím můžeme dělat?

Všichni společně můžete upozornit rodiče těchto dětí na takovéto nežádoucí chování. Kdyby to nepomohlo, můžete se obrátit na městský úřad, který má povinnost projednat s dítětem a jeho rodiči nedostatky v chování dítěte.

Mohu žákovi sebrat ve škole cigarety?

Můžete ho k vydání cigaret vyzvat a současně můžete cigarety volně položené odstranit z dosahu osob mladších 18 let.

Alkohol ve škole

Požívání alkoholu obecně není zákonem zakázáno, ani nijak věkově omezováno a na rozdíl od kouření tabákových výrobků neexistují zákonem vymezená místa, kde alkohol pít nelze. Ta lze vymezit např. v rámci města obecně závaznou vyhláškou, škola se vůči pití alkoholu vymezí školním řádem. Pití alkoholu je obecně považováno za zdraví škodlivé a pro děti pak v některých podobách nebezpečné. Jestliže jev dosáhne této podoby, má dítě právo na pomoc orgánu sociálně-právní ochrany. Navádění k užívání návykových látek, nebo podpora takového chování u osob mladších 18 let jsou zakázány a takové jednání je přestupkem nebo

restným činem. Zakázán je rovněž prodej alkoholických nápojů dětem. Porušení tohoto zákazu je přestupkem nebo restným činem.

Co musím:

- Ve školním řádu jasné stanovit, že konzumace alkoholu během školního vyučování (při poskytování veškerých školských služeb) a ve vnitřních a vnějších prostorách školy je zakázáno. Rovněž je zakázáno přinášení alkoholu do školy nebo na jakékoliv akce školou pořádané a vstup do školy pod jeho vlivem. Současně v oddílu věnovaném výchovným opatřením zohledněte přestoupení školního řádu v tomto bodě.
- Škola také musí zohlednit ve svém vzdělávacím programu a v preventivním programu školy škodlivost užívání návykových látek a zahrnout do nich výchovu ke zdraví.
- Zakázat prodej alkoholu ve školních bufetech a prodejnách všeho druhu.

Co nesmím: ukládat kázeňská opatření za jakékoliv jednání, které se neodehrálo při poskytování školských služeb a současně jakékoliv chování, které by ve škole bylo nepřijatelné, ale při poskytování školských služeb se neodehrálo, zahrnovat do klasifikace.

Doporučené postupy v typických situacích

Situace č.1: Žáci pijí alkohol na lyžařském výcviku. Před odjezdem jsou žáci poučeni, že se jedná o zakázané chování, které bude mít nějaké následky. Následky si rozmyslete, zahrňte je do poučení a současně do přihlášky, kterou rodiče podepisují. V případě akutní intoxikace volejte nebo vyhledejte lékařskou pomoc (zdravotnická záchranná služba, resp. návštěva zdravotnického zařízení), v ostatních případech poskytněte první pomoc a sledujte žáky do vystřízlivění. Poté postupujte tak, jak jste jim dopředu oznámili, že postupovat budete. Jestliže byli žáci pod vlivem alkoholu do té míry, že jste vyhledali nebo volali lékařskou pomoc, vyrozumíte o tom rovněž orgán sociálně-právní ochrany dětí v místě jejich bydliště. Kázeňské opatření v tomto případě bude zahrnovat jak porušení školního řádu v bodě požívání alkoholu ve škole, tak v bodě přinášení alkoholu do školy.

Situace č. 2: Žákyně přichází do školy pod vlivem alkoholu, který požíla během polední přestávky nebo v době před vyučováním. Jestliže není způsobila k přijímání vzdělávacích služeb (škola jiné většinou neposkytuje), pak vyrozumíte rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte a požádejte je, aby žákyni odvedli ze školy pryč. Do okamžiku příchodu rodičů, nebo jimi pověřených osob zacházíte s žákyní úměrně jejímu stavu a vykonáváte nad ní dohled mimo místnosti, kde se aktuálně vzdělávají jiní žáci a žákyně. Jestliže rodiče nepřijdou a nikoho místo sebe nepošlou, vyhodnotíte zdravotní stav žákyně a buď vyhledáte lékařskou pomoc, zavoláte lékařskou pomoc, anebo na žákyni po dobu poskytování školských služeb dohlédnete standardním způsobem. Kázeňské opatření použijete podle školního řádu, dbáte na to, aby v něm byl vstup pod vlivem zohledněn. Žákyně alkohol nepožila v průběhu poskytování školských služeb, tedy v tomto bodě školní řád neporušila. Jestliže byla žákyně pod vlivem alkoholu do té míry, že jste vyhledali nebo volali lékařskou pomoc, vyrozumíte o tom rovněž orgán sociálně-právní ochrany dětí v místě bydliště žákyně.

Situace č.3: Žák pije alkohol vmíchaný do černé limonády v průběhu vyučování. Tato situace se hůře identifikuje, neboť limonáda pach alkoholu překryje, ten je cítit až později z dechu. Obvykle se o tom dozvíte na základě oznámení jiných žáků. Směs zabavte a dále postupujte jako v situaci č.2. Kázeňské opatření v tomto případě bude zahrnovat jak porušení školního řádu v bodě požívání alkoholu ve škole, tak v bodě přinášení alkoholu do školy.

Otázky, které si často kladete:

Mohu žákovi sebrat ve škole alkohol?

Můžete ho k vydání alkoholu vyzvat a současně můžete alkohol volně položený odstranit z dosahu osob mladších 18 let.

Mohu žáka vyzvat, aby se podrobil zkoušce na přítomnost alkoholu (dechová zkouška)?

Vyzvat ho můžete, on může odmítnout (§16 zákona o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami).

Omamné a psychotropní látky ve škole

Omamné a psychotropní látky (dále jen „OPL“) jsou nelegální návykové látky, které mohou ovlivnit psychiku člověka, jeho sociální chování a ovládací nebo rozpoznávací schopnosti, tedy podobně jako ostatní návykové látky. Co přesně do skupiny nelegálních drog patří, stanoví zákonné normy. Jsou to látky podléhající zvláštnímu způsobu zacházení a na rozdíl od alkoholu nebo tabákových výrobků nelze tyto látky koupit na volném trhu. Vzhledem k tomu, že se jedná o látky, u nichž stát na základě mezinárodních úmluv reguluje výrobu a nakládání s nimi, obecně jejich výroba, přechovávání a distribuce jsou zákonem zakázány. Užívání zákon nereguluje.

Základní situace

Při řešení problematiky spojené s užíváním OPL je třeba spolupracovat s celou řadou institucí. Spolupráce musí být navázána dříve, než nastanou problémy. Je třeba si vybudovat korektní vztahy s obvodním oddělením Policie ČR a znát kontakt na specialistu Policie České republiky na danou problematiku pracujícím na územním odboru. Dalšími důležitými kontaktními místy jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí v obcích s rozšířenou působností, pracoviště městské policie, školská poradenská a preventivně výchovná zařízení, regionální nestátní a neziskové organizace apod. Žáci škol většinou přímo při poskytování školských služeb nebo při činnostech s nimi souvisejících OPL nepožívají, obvyklejší je situace, kdy přicházejí do školy pod jejich vlivem, anebo ve škole zprostředkovávají distribuci OPL nebo je přímo spolužákům nabízejí.

Co musím:

- Ve školním řádu stanovit, že konzumace OPL během školního vyučování (při poskytování veškerých školských služeb) a ve všech prostorách školy je zakázáno.

Rovněž je zakázáno přinášení OPL do školy nebo na jakékoliv akce školou pořádané a vstup do školy pod jejich vlivem. Poslední zákaz se bude týkat manipulace s nimi a distribuce v době poskytování školské služby. Současně v oddílu věnovaném výchovným opatřením zohledněte přestoupení školního řádu v tomto bodě.

- Škola také musí zohlednit ve svém vzdělávacím programu a v preventivním programu školy škodlivost užívání OPL a zahrnout do nich výchovu ke zdraví.
- Zajistit bezpečnost a ochranu zdraví všech žáků, tedy i těch, kterým by ve škole kdokoli nabízel OPL nebo je pod vlivem OPL ohrožoval, případně byl pro ně jinak nebezpečný v souvislosti s OPL.

Co nesmím: ukládat kázeňská opatření za jakékoliv jednání, které se neodehrálo při poskytování školských služeb a současně jakékoliv chování, které by ve škole bylo nepřijatelné, ale při poskytování školských služeb se neodehrálo, zahrnovat do klasifikace. Není rovněž možné provádět osobní prohlídky žáků za účelem hledání OPL nebo prohlídky jejich osobních věcí za stejným účelem.

Doporučené postupy v typických situacích

Situace č.1: Učitelka má podezření, že žák je pod vlivem OPL při tělocviku, nicméně jeho stav nebudi dojem, že je žák ve vážném zdravotním ohrožení. Žák má být fyzicky aktivní a není jisté, jestli je tato aktivita úměrná jeho aktuálnímu zdravotnímu stavu. Učitelka žáka z fyzické činnosti vyloučí, provede s ním pohovor, případně ho vyšle k pohovoru s poradenským pracovníkem školy. Jestliže se podezření potvrdí, anebo se opakuje, vyrozumíte rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu a domluvíte s nimi další postup.

Situace č.2: Žákyně budí dojem, že je pod vlivem OPL při vyučování teoretického předmětu a chová se tak, že její vzdělávání není možné. Rovněž je celkem pravděpodobné, že je ztíženo i vzdělávání ostatních žáků. Kontaktujte rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu a nechte žákyni ze školy odvézt, neboť škola jiné, než vzdělávací služby neposkytuje. V případě, že se rodiče nedostaví ani za sebe nikoho do školy nepošlou, jednejte s žákyní jako s jakýmkoliv jiným nemocným žákem. Izolujte ji od ostatních a chovejte se úměrně jejímu zdravotnímu stavu. Vyhledejte nebo zavolejte lékařskou pomoc, jestliže to její stav vyžaduje, anebo ji nechejte v izolaci od ostatních žáků, dokud se její stav nestabilizuje do té míry, že je schopná přijímat vzdělávací služby. To v případě, že její chování je neslučitelné se vzděláváním, ale současně její stav není aktuálně zdraví ohrožující.

Situace č.4 : Žák je distributorem OPL ve škole. V tomto případě se na školu může vztahovat povinnost překazít trestný čin nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy. Tuto povinnost lze splnit tím, že NĚCO uděláte, co zabrání buď v dokončení, nebo v pokračování uvedeného jednání. Splnit ji můžete také tím, že toto jednání ohlásíte policejnímu orgánu, nebo státnímu zástupci. V těchto případech je důležité, jakými důkazy o protiprávním jednání disponujete. Jestli máte látku, kterou žák nabízel nebo prodával nebo svědectví jiného žáka, kterému látku nabízel apod. Informace o tom, že si někdo něco myslí, ale nic nikomu nepotvrdí, je na jakékoliv oznamování příliš slabá. V každém případě můžete věc konzultovat s Policií ČR a to nejlépe se specialistou na danou

problematiku, který je zařazen na příslušném územním obvodu (dříve okresním ředitelství). Kázeňská opatření volíte podle vašeho školního řádu.

Situace č. 5: Někdo ze školy nějak zachytí OPL nebo látku, kterou někdo za OPL prohlásí. Látku je rozumné zajistit, sepsat o tom zápis, látku uložit do obálky, zavřít do trezoru a dobře si rozmyslet, co s ní. Můžete ji předat Policii ČR k rozboru, můžete ji zlikvidovat a před tím ukázat rodičům...V případě zachycení látky na exkurzi v zahraničí je lepší látku na místě vyfotografovat, učinit zápis o nálezů a látku zničit. Cestování s ní přes několiké hranice není rozumné. Před předáním látky policii (v ČR) s ní toto konzultujte, ujasněte si o jaké množství jde, jaké zachyt provázely okolnosti, jestli víte, komu látka patří apod. Jestliže jste našli látku, o které bezpečně nevíte nic a současně ani nevíte, komu patří, nemá cenu alarmovat bezpečnostní složky.

Situace č.6: Pracuji ve školní družině. Nedávno se mi stalo, že paní, která si přišla vyzvednout jedno z dětí, byla zjevně pod vlivem drogy. Dítě jsem jí tehdy vydala, ale nejsem si jistá, zda mám přistít – pokud se to bude opakovat – postupovat stejně. Nebo mám celou věc někde ohlásit? Jestliže ta paní, která se zdála být pod vlivem nějaké návykové látky, byla matkou dítěte, pak jste jí ho vydala správně. Jestliže to byla paní, kterou rodiče dítěte vyzvedáváním pověřili, pak příště dítě nevydávejte a volejte hned rodičům, aby si ho vyzvedli sami a vysvětlíte jim proč. Situaci určitě ohlaste školnímu metodikovi nebo metodičce prevence. Kdyby se vše opakovalo, bude nutné, aby škola vyrozuměla orgán sociálně-právní ochrany („sociálku“), a to podle místa bydliště dítěte.

Situace č. 7: Jsem ředitelem základní školy. Nedávno se na nás obrátil rodič s tím, že doma otestoval své dítě – žáka naší školy – na drogy a že má podezření, že je koupil/dostal ve škole. Jak mám dál postupovat? Jestliže rodič otestoval dítě, je pravděpodobné, že nezůstalo jen u testování, ale probíhal i nějaký rozhovor. Jestliže ne, pak by proběhnout měl a mohlo by při něm padnout konkrétní jméno. Jestliže vám ho rodiče nechtějí říct, vysvětlíte jim, že pak je dost těžké v té věci cokoliv dělat. S uživatelem by měl promluvit i váš metodik/vaše metodička prevence, je možné, že se dozví víc, než rodiče. Jestliže se vám jméno distributora potvrdí, pak věc oznamte policii a jakékoliv rozhovory s ním nechejte na ní. Upozorníte na situaci učitele, zvýšte krátkodobě dohled nad dětmi a zaměřte se na prevenci užívání a zvýšení právního vědomí žáků. To můžete udělat sami nebo můžete využít pomoci například policejních preventistů. Rodiče, který vám věc oznámil, instruujte v tom smyslu, že jestli chce, aby byl pro prodej drog někdo stíhán, je dobré zajistit odpovídající důkazy, že jeho dítě bylo skutečně pod vlivem drog. A k tomu nebude stačit orientační test, který koupil v lékárně, ale bude třeba nechat udělat vyšetření na toxikologii.

Situace č.8: Jsem ředitelkou střední školy, chceme mít souhlas od rodičů, že můžeme děti testovat na drogy, přičemž někteří z nich nechtějí souhlas dát. Co můžeme dál dělat? Jde hlavně o to, za jakým účelem testování chcete provádět, kdy a jak. Nejúčinnějším nástrojem bývá již to, že žáci vědí, že škola testování používá a má to ve školním řádu. To zpravidla odradí velké množství uživatelů od toho, aby do školy přicházeli pod vlivem drog. Jestliže testy používáte tehdy, když některý konkrétní žák vykazuje známky požití drog, abyste měli

jistotu a vyřadili ho z výuky v situaci, která je sama o sobě riziková (tělocvik, laboratorní cvičení, odborný výcvik, autoškola) a mohl by v ní tedy ublížit sobě nebo druhým, pak ho k orientační detekční zkoušce můžete vyzvat i bez souhlasu rodičů. Jejich souhlas potřebujete pro testování v případech, kdy žák jeví známky požití drogy, není ve stavu se vzdělávat, ale činnost, kterou má dělat, sama o sobě riziková není. Třeba je hodina matematiky. Rodiče vám zpravidla nechtějí souhlas dát proto, že se obávají, že škola má v úmyslu žáky testovat plošně, nebo namátkově a že jejich dítě bude na základě testu ze školy vyloučeno. Věnujte se hodně vysvětlení, proč přesně chcete jejich souhlasy, jak přesně a kdy testování probíhá a co s výsledky testů děláte. V tomto duchu i formulujte jejich souhlas. Jestliže se vám ani tehdy nepodaří souhlas získat, v případech, kdy se nejedná o rizikovou činnost, nezletilého žáka k testu nevyzývejte.

V. VANDALISMUS. KRÁDEŽE.

Vandalismus

Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity. Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) nebo významné poškození (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsané a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)

Důvody pro takové chování jsou nejrůznější a pro vypořádání se s jevem je třeba se jimi zabývat v každém konkrétním případě. Jestliže se jedná o záměr a cíl, pak je třeba použít vůči žákyni/žákovi jiné opatření, než když se jedná o snahu na sebe upozornit, vyrovnat se spolužákům a spolužačkám nebo o následek šikany, či její doprovodný projev.

V různé míře se jev vyskytuje ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Prostory, na jejichž konečné podobě se nějak podíleli i žáci a žákyně jsou terčem útoků méně často, než prostory ostatní a jsou také školní komunitou více střežené.

Rizikové situace (místo, terč, čas)

Nejrizikovější čas co do četnosti případů vandalismu je rozhodně přestávka mezi vyučovacími hodinami nebo přestávka mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Eliminace jevu v této době pomocí situačních opatření je možná.

Fyzický dohled nad žáky a žákyněmi – jedním ze způsobů kontroly jevu je vykonávání přímého fyzického dohledu (tedy tzv. „dozor“). Přítomnost dospělé osoby na rizikovém místě komplikuje provedení útoku proti věci a řadu vandalů odradí. Dospělá osoba svou přítomností, zejména pohybuje –li se v určeném prostoru, vytváří ve svém „dohledovém okolí“ poměrně bezpečný prostor. Vandalismus tímto opatřením nevytlačíte ze školy, ale ve střeženém prostoru probíhat nebude. Přítomnost dospělé osoby má v těchto případech stejný efekt jako sledování prostoru technickým prostředkem.

Vnitřní kamerové systémy - umísťování kamerových systémů do škol není vítanou aktivitou pro Úřad pro ochranu osobních údajů, pro některé rodiče a zástupce veřejnosti. Školy se na tento technický prostředek obvykle dívají jinak. Prostor střežený kamerou je každopádně z hlediska vandalismu zcela bezpečný prostor.

Organizované přestávkové aktivity – někteří žáci a žákyně, kteří nevědí, co by měli o přestávce dělat, vyplňují tuto prázdnotu násilím vůči věcem. Nabídka konkrétní činnosti je může nasměrovat k jiným aktivitám. Jedná se např. o možnost trávit přestávky venku, v tělocvičně apod.

Místa k sezení - nejrůznější sedací kouty, lavičky, židle v rozích apod. umožňují vykonávání další přirozené činnosti, tedy posezení s přáteli a nezávazné rokování. Tato místa přitahují zejména žáky a žákyne vyšších ročníků, tedy ty, jejichž případný vandalismus způsobuje největší hmotné škody.

Specifickým rizikovým časem je vyučovací hodina ve spojení s žákem nebo žákyní, kteří se touto dobou nezdržují ve třídě. Jedná se o děti, které se z nejrůznějších příčin z vyučovací hodiny uvolňují (někam něco nesou, jdou na toaletu apod.) nebo o žáky a žákyne, kteří přicházejí do školy v průběhu vyučování a jsou vpuštěni „bzučákem“. Touto dobou se po chodbách pohybuje minimum dospělých a přímý dozor není na chodbách, toaletách a dalších rizikových místech téměř vůbec vykonáván.

Užitečné je proto tento časový úsek velmi pečlivě monitorovat, žáky a žákyne do budovy uprostřed vyučování vpouštět minimálně nebo s asistencí a každého, kdo se pod nejrůznější záminkou ze třídy vprostřed hodiny uvolní, zaznamenat, včetně času, kdy nebyl ve třídě přítomen.

Doporučený postup

- Podmínky zacházení se školním majetkem zakotvit do školního řádu a to včetně sankcí, které škola použije v případě, že se někdo dopustí úmyslného ničení majetku. Náhrada škody není sankce, ale samozřejmost.
- Náhradu úmyslně způsobené škody důsledně vymáhejte po tom, kdo ji způsobil.
- Opakovaně s žáky a žákyněmi komunikujte na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem.
- Jestli žák nebo žákyně, kteří škodu způsobili, nejeví ochotu k její nápravě, případně je škoda takového rozsahu, že věc nelze svépomocně opravit, vyrozumívejte o tomto chování zákonného zástupce žáků a žákyň a dohodněte s nimi způsob náhrady škody.
- Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu a ten, kdo ji způsobil není ochotný škodu nahradit, vyrozumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.
- U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, preferujte tento způsob náhrady škody.
- O způsobené škodě proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím.....
- Snažte se vždy dobrat příčiny takového jednání a s ní následně pracovat. V případě, že se práce s příčinou vymyká vašim možnostem nebo pro ní nemáte zákonné opodstatnění, hledejte na vás navazující instituci nebo organizaci, která s příčinou pracovat může a umí a zprostředkujte kontakt mezi ní a žákem nebo žákyní, kteří se vandalismu dopustili.

Kdy hlásit rodičům?

V případě, kdy způsobená škoda je nepatrná nebo malá, je třeba věc oznámit rodičům tehdy, jestliže dítě věc poškodilo úmyslně a nejeví žádnou snahu o nápravu. V případě škod většího

rozsahu nebo škod na majetku někoho třetího (spolužák, cizí osoby v průběhu školní exkurze atd.) oznamujte rodičům vždy.

Kdy hlásit policii?

V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejvíce snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.

Kdy hlásit OSPOD?

V případech, kdy se jedná o opakované jednání a kázeňská a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.

Krádeže

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován. Drobné krádeže se vyskytují ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Stejně jako v předchozím případě, jsou důvody tohoto chování různé a pro vypořádání se s daným jevem je nutné se jimi vždy v konkrétním případě zabývat.

Rizikové situace (místo, terč, čas)

Předmětem krádeže bývá de facto cokoliv, co někdo může potřebovat. Hmotná škoda není vždy rozhodující, protože pro majitele mají některé předměty osobní a emocionální hodnotu. V případě krádeží není rozhodujícím situačním faktorem čas, jako v případě vandalismu, ale příležitost. Většinou se kradou věci volně položené a nezabezpečené. Čím menší předmět je a cennější nebo zajímavější, tím je pro zloděje lákavější.

Doporučený postup

- Informaci, že krádež je hanebný čin a současně protiprávní jednání sdělte žákyním a žákům od počátku jejich docházky do vaší školy. Užitečné formy vštěpování bývají nejrůznější příběhy, při kterých děti buď dojmou, anebo rozcílí následek takového jednání.
- Do školního řádu zapracujte sankce, které škola použije v případě, že se někdo dopustí krádeže při poskytování školských služeb nebo při s nimi přímo souvisejících činnostech.
- Každý, kdo se dopustí krádeže na školní půdě by měl mít možnost pohovořit si o svém jednání s ředitelem nebo ředitelkou školy.
- Pečlivě se zabývejte příčinami. Některé jsou významně polehčující (dítě je ke krádeži donuceno někým jiným, z koho má strach).

- S náhradou způsobené škody postupujte jako u vandalismu. Preferujte nápravu vztahu mezi poškozeným a pachatelem – trvejte na tom, aby zloděj věc vrátil přímo poškozenému, omluvil se a nabídnul za své chování nějakou kompenzaci.
- Zákonné zástupce pachatele vyrozumívejte vždy až poté, kdy budete přesně znát příčiny, které dítě k takovému chování vedly a to zejména v případě menších dětí.
- Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu, vyrozumívejte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.
- Každou nahlášenou krádeží se zabývejte, vyšetřujte ji. Je to důležité poselství jak pro poškozeného, tak pro zloděje. Jakmile budete k dětem mít proslovy o krádežích, nezačínejte je tím, že si všichni mají na své věci dávat dobrý pozor a vy jste jim říkali, že si to či ono nemají do školy nosit nebo to mají zamykat. Tyto informace často vyznívají, jako by za krádež mohl poškozený, nikoliv zloděj! Jakoby normální bylo všechno zamykat a ne krást. Rozhovory s poškozeným po nahlášení krádeže rovněž nezačínejte tímto způsobem.
- O krádeži a jejím šetření proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím.....

Kdy hlásit rodičům?

Rodičům poškozeného vždy ihned, rodičům pachatele rovněž vždy, nicméně mělo by tomu předcházet precizní zjištění příčin. Celá řada dětí krade proto, že je někdo krást poslal a oni z něj mají strach. Není to sice o nic menší krádež, ale je to informace, kterou by rodič měl vědět také.

Kdy hlásit policii?

V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.

Kdy hlásit OSPOD?

V případech, kdy se jedná o opakované jednání a kázeňská a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.

VI. SPOLUPRACUJÍCÍ INSTITUCE

V oblasti prevence sociálních patologií a kriminality a při řešení nastalých bezpečnostních problémů ve škole spolupracuje škola s dalšími institucemi. Nejčastěji jde o orgán sociálně-právní ochrany a děti a Policii ČR, dále o městskou policii, pedagogicko-psychologickou poradnu, neziskové organizace, příp. další služby.

Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je odvětvím veřejného práva. Jejím posláním je ochrana dětí před nepříznivými nebo nebezpečnými vlivy a tato ochrana je stvrzena řadou zákonů a mezinárodních dokumentů. Představuje soubor různých opatření a nástrojů, které je nutné používat včas, vhodně a účelně a které vždy sledují zájem a blaho dítěte. Poskytování sociálně-právní ochrany je zajištěno orgány k tomu zákonem určenými (OSPOD), které se při své činnosti v řadě případů vměšují do soukromého a rodinného života. To vše dělají pouze v zákonem dovolených případech. Vůdčím principem jejich činnosti je princip preventivního působení na rodinu působením veřejné moci, a to v případech, kdy jsou vztahy uvnitř ní významně zasaženy.

Orgány s obecnou působností v této oblasti jsou soudy a orgány určené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a jsou to: Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Sociálně-právní ochranu dětí zabezpečují také kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu, poradní sbory a fyzické a právnické osoby k tomu pověřené. Je možné se setkat prakticky se všemi institucemi a osobami výše vyjmenovanými. S některými z nich při prevenci šikany, s jinými při jejím vyšetřování a s dalšími při jejím řešení a léčení. Každý má svou zákonem vymezenou roli (§10 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Orgán, vůči kterému škola plní hlášnou povinnost a který se zabývá přímým výkonem sociálně-právní ochrany dětí, jsou sociální odbory obcí s rozšířenou působností. Tento orgán má určitou moc ve věci něco udělat a není odkázán pouze na souhlas či nesouhlas s přijetím nějakého typu služby. Svou činnost totiž opírá také o možnost udělit sankce za něco, co někdo povinný neudělal, anebo udělal a neměl. Sociální odbory obcí s rozšířenou působností – obecní úřady obcí s rozšířenou působností z pověření zákona sledují působení nepříznivých vlivů a činí potřebná opatření. Znamená to, že jsou pověřeny přímým výkonem sociálně-právní ochrany a při jejím prosazování mají zákonem danou moc užít některá opatření, která nemůže použít nikdo jiný. Místní příslušnost se zpravidla řídí podle místa trvalého pobytu dítěte (§61 odst.1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Vůči nim mají také školské právnické osoby ohlašovací povinnost.

Školy se ve věcech školního násilí, šikany, krádeží apod. setkávají převážně s kurátory a kurátkami pro mládež, ti se zabývají dětmi s opakovanými výchovnými problémy a těmi, kteří se dopustili protiprávního jednání. Kurátorky a kurátoři rovněž podávají soudu podněty na uložení výchovných opatření, spolupracují s policií, soudy, státními zástupci, probační a mediační službou, účastní se soudního líčení, sledují děti s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou apod.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí mají od roku 2015 za povinnost mít zpracovány a zveřejněny (zčásti či zcela) standarty SPOD, ze kterých je možné se dozvědět podrobnosti o fungování a postupech konkrétního OSPOD. OSPOD Sokolov viz http://www.sokolov.cz/assets/urad/odbory/odbor_socialnich_veci/standarty_v01_final.pdf

Policie ČR, státní zastupitelství, městská policie

Dojde-li ve škole k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Policie ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem, jehož roli, působnost a kompetence upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Dle tohoto zákona je úkolem policie mj. chránit bezpečnost osob a plnit úkoly podle trestního řádu. Trestný čin nebo přestupek bude s největší pravděpodobností prošetřovat buď obvodní oddělení policie (základní a nejnižší policejní útvar), tedy uniformovaní policisté; nebo neuniformovaná složka - *služba kriminální policie a vyšetřování*, tedy kriminalisté – specialisté na mládež, kteří spadají pod *územní odbor* policie (druhý nejnižší útvar). Územní odbory odpovídají původním okresům, nad nimi jsou krajská ředitelství policie (regionálně odpovídají samosprávným krajům). Celá policie je pak řízena policejním prezidiem a podléhá ministerstvu vnitra. Veškeré další informace vč. kontaktů na příslušné policejní útvary lze najít na www.policie.cz

Trestní oznámení je možné podat také na **státním zastupitelství**, které je jedním z orgánů činných v trestním řízení a které je (stejně jako policie) povinné toto oznámení přijmout (§158, odstavec (2) trestního řádu). Na státní zastupitelství je možné se obracet také v průběhu trestního řízení, pokud máte pochybnosti o tom, že policie pracuje správně; státní zastupitelství má povinnost takový podnět prošetřit (§ 157a) trestního řádu), v průběhu trestního řízení totiž činnost policie dozoruje. Postavení a působnost státního zastupitelství upravuje zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

Doporučujeme odlišovat Policii ČR od **městské policie**. Obecní / městská policie je orgánem obce, do jehož kompetence nepatří šetření trestné činnosti. Roli obecních policií upravuje zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ze kterého vyplývá zaměření činnosti městské policie především na zachování veřejného pořádku a řešení přestupků.

Ohlašovací povinnost

Při prevenci a řešení rizikového chování žáků mají školy v určitých okamžicích vůči určitým institucím ohlašovací povinnost. Znamená to, že o jednání, které při vyučování a s ním přímo souvisejících činnostech nebo při poskytování školských služeb došlo, mají povinnost za určitých okolností někoho dalšího informovat. Došlo buď k nějakému protiprávnímu jednání, anebo k jednání, které bylo významně nebezpečné pro děti (ať už bylo dítě obětí takového jednání, jeho iniciátorem, anebo obojí).

Přestupek: je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je výslovně uvedeno v zákoně o přestupcích (zákon č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nebo

jiném zákoně. Za přešůpek není odpovědný, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku.

Trestný čin: je protiprávní čin, který trestní zákoník (zákon č.40/2009 Sb.) označuje za trestný a který vykazuje znaky v tomto zákoně uvedené. Trestní odpovědnost pachatele a z ní vyplývající trestně právní důsledky lze uplatnit jen v případech společensky škodlivých, kde nepostačuje odpovědnost podle jiného právního předpisu (například občanský zákoník apod.) Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

Odpovědnost dětí za protiprávní činy: za činy, které jsou v trestním zákoníku uvedené, jsou děti odpovědné za určitých podmínek. Kromě toho, že musí jít o čin trestním zákoníkem jasně vymezený, se posuzuje také rozumová a volní vyspělost dětí, jestli v době spáchání činu byly schopné rozpoznat jeho důsledky apod. V těchto případech se postup a ukládaná opatření řídí zákonem o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.) a opatření v něm vyjmenovaná lze užít jak proti dětem v postavení mladistvého (15-18 let), tak vůči dětem mladším 15 let.

Povinnost překazít a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku

Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekazení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. Jedná se tedy i o následky činů, které nebyly překazeny, přestože mohly být. Smysl povinnosti oznámit je zřejmý.

Povinnost překazít páchání nebo spáchání trestného činu upravuje § 367 trestního zákoníku. Překazít trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Povinnost oznámit trestný čin upravuje § 368 trestního zákoníku. Oznámení proveďte bez zbytečného odkladu, tedy jakmile se o něm dozvíte.

V případech, na které se vztahují výše uvedené §§ má každý povinnost vyjmenované jednání buď překazít, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nemůžete. Pouze nemusíte, a nevystavujete se tedy sankci za to, že jste to neudělali. Školské právnické osoby, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služby jsou děti, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázány na pomoc druhých.

Povinnost oznamovat některé skutečnosti zákonným zástupcům dětí

Dojde-li k jakémukoliv problematickému či rizikovému jednání (šikaně, násilí, krádeži apod.) v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo při poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci žáka nebo žákyně, a to jak v případě, kdy tito byli obětí, tak i v případě, kdy šikanu iniciovali. Tato povinnost

vyplývá ze školského zákona (§ 21, odst.2 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Skutečnost, že dítě např. někoho šikanovalo, nebo bylo šikanováno lze vždy chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání dítěte nastala. Současně má zákonný zástupce právo na poradenskou pomoc školy v této oblasti.

Povinnost oznamovat některé skutečnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Povinnost ohlašovat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností některé skutečnosti vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí (ustanovení §10 odst. 4). Školy jsou povinny oznámit všechny takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, anebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. V jakém přesně ohrožení by to mělo být a jak by ohrožení mělo vypadat, určuje §6 tohoto zákona.

Při oznámení zvažujte průběh skutku, co se přesně stalo a věkem dětí se vůbec nezabývejte (např. někdo někoho dlouhodobě trápil, bil nebo brutálně zbil, ponižoval ho, vydíral apod.) Celé jednání muselo být buď závažné i v jednotlivém projevu, anebo muselo trvat delší dobu a mít takovou podobu, která byla nebezpečná. Je tedy potřeba rozlišit, a to lze pouze na základě zkušeností, praxe a dlouhodobější spolupráce s uvedenými úředníky, které jednání už je na ohlášení a které ještě ne. Kdy oznámení provést: bez zbytečného odkladu, tzn. bezprostředně potom, co tyto skutečnosti nastanou, nebo jste usoudili, že nabyly takové intenzity, že čas již nastal.

V případě, že zákonnou povinnost nesplníte, hrozí vám sankce. V případě neoznámení nebo nepřekežení trestnému činu se jedná o trestní postih a hrozící tresty odnětí svobody až na tři léta a to pro každou fyzickou osobu, která povinnost nesplnila. V případě neoznámení povinných skutečností orgánům sociálně-právní ochrany se jedná o vysoké pokuty do výše 50 tisíc pro školskou právnickou osobu (§59k, zákona o sociálně-právní ochraně dětí) a 50 tisíc pro toho, kdo ji zastupuje navenek (§59e), tedy jedná jejím jménem, což je zpravidla ředitel nebo ředitelka.

Oznámení, předání věci, dokumentace

Oznámení jednání, které nastalo ve škole, ať už jím plníte oznamovací povinnost, nebo oznamujete, protože se ve vaší jurisdikci odehrálo protiprávní nebo nebezpečné jednání, může v zásadě probíhat ve dvou rovinách. Jednak v průběhu zjišťování stavu věci a jednak poté, co škola vlastní vyšetřování ukončila. V obou dvou případech platí některé společné zásady:

Oznámení věci není předání věci: Tím, že věc oznamujete další instituci nebo ji žádáte o spolupráci, pro školu nekončí. Nedá se to nikdy chápat tak, že to celé někomu předáte a budete čekat, co on udělá. V tomto smyslu vám ani policie ani OSPOD nebudou žádné pokyny vydávat, a když ano, pak nejsou pořádku. Vzhledem k tomu, že se vždy jedná o dlouhodobější záležitost, pak v průběhu konkrétního problémového jednání se odehrála řada jednotlivých incidentů, útoků apod., z nichž jen některé budou vykazovat znaky takového jednání, které by bylo postižitelné nebo řešitelné těmito institucemi. Navíc se v případě Policie ČR vzhledem k věku dětí, zejména na základní škole, pochopitelně bude většina

incidentů odkládat. Odložení věci neznamená, že se nic nestalo! Znamená, že policie nevyšetřila nic, co by vypadalo jako trestný nebo jinak trestný čin. Proto škola vyšetřování nikomu nepřenechává, ale pouze oznamuje jednání, které oznámit má a musí a sama se zabývá porušením vlastní normy, tedy školního řádu. Za porušení této normy také vynese příslušná výchovná opatření, případně provede klasifikaci chování. I v případě, že bude žákovi uděleno výchovné opatření ve škole a následně bude projednáván soudem pro mládež, který mu udělí nějaké opatření, nebude se jednat o dvojí potrestání za stejnou věc, a proto se na to škola nemůže vymlouvat a na cosi čekat. Státní orgány se vyjadřují k tomu, jestli byl porušen zákon do té míry, že došlo k jednání popsanému v trestním zákoníku. Sociálně-právní ochrana sleduje celkový kontext toho, co se stalo a zabývá se tím, pokud to nabylo takové intenzity nebo to trvalo tak dlouho, že je to pro dítě nebezpečné natolik, že je třeba posílit péči rodiny o zájem této instituce. A škola se stará o to, jestli byl porušen školní řád. Společný postup je samozřejmě výhodný, nicméně není obvyklý.

Dobrá dokumentace

Pro vlastní školní šetření i pro oznámení věci je nutné vést přesnou dokumentaci, ze které bude vyplývat, co přesně se stalo a co se škole podařilo zjistit. Pro šetření, které budou další instituce provádět, je tento základ nezbytný. Mnoho případů, kdy si školy stěžují na to, že jim další instituce „nepomohly“, lze připsat na vrub tomu, že zadokumentování konkrétního jednání bylo nedostatečné a nepoužitelné. Dokumentace bude v zásadě obsahovat odpovědi na otázky: KDO je iniciátorem, svědkem, obětí; CO přesně se stalo; KDY se to stalo a KDE přesně. Důležité je rovněž PROČ se to stalo a JAK (přesný průběh). To, že se něco domníváte nebo to skoro víte, neznamená, že to můžete dokázat. Z dokumentace by proto mělo být zřejmé, co je podloženo nějakým důkazem (svědectvím, věcným důkazem – bylo něco rozbito) a co jen vyplynulo z věci nebo říká pouze oběť, ale není jinak doloženo.

Zájem o věc

Předáním se věci nezabýváte ani tehdy, jestliže jste již vlastní opatření vynesli. Zajímejte se aktivně u institucí, kam jste věc oznámili, v jakém stadiu je šetření, co bylo ve věci podniknuto apod. Iniciujte interdisciplinární přístupy, projednávání věci metodou case management apod.

Jestliže se po vašem oznámení neděje nic...

anebo se neděje dlouho nic, případně výsledkem působení OSPOD či policie není nic pozorovatelného, je třeba vyvolat buď přímé jednání mezi školou a příslušnou institucí, anebo na nečinnost upozornit vedoucího či vedoucí, tj. pracovníka, která je nadřazen tomu, kterému jste věc oznamovali (vedoucího sociálního odboru, příp. tajemníka, resp. vedoucího obvodního oddělení policie). Dále je možné obrátit se na krajský úřad (v případě OSPODu), resp. na odbor vnitřní kontroly krajského ředitelství policie. Konkrétní jména a kontakty najdete na webových stránkách zmíněných institucí.

VII. ODKAZY

Zákonv a normy

zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon

zákon č. 65/2017 o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

vyhláška č. 72/2005, poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních

Standardy kvality OSPOD Sokolov.

http://www.sokolov.cz/assets/urad/odbory/odbor_socialnich_veci/standardy_v01_final.pdf

Šikana

Metodický pokyn k řešení šikanování na školách (MŠMT)

Spolupráce školy s policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany. Společně k bezpečí o.s. pro AISIS, o.s., 2010.

www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/dokumenty/pro_MIS_ospod_a_pcr_final.doc

Beletrie:

Robert Musil: Zmatky chovance Törlesse (šikana v prostředí internátní školy)

William Golding: Pán much (mechanismu násilí pohlcující skupinu dětí)

Ray Bradbury: Celé léto v jediném dni (Margot) – (povídka o ostrakizované dívce)

Případ Amálie (šikana mezi děvčaty)

Filmový příběh:

Mezi stěny, režie: David Vigner, Info: www.mezistenami.cz

Kyberšikana

www.ovce.sk

Kyberšikana a její prevence. Příručka pro učitele. Plzeň, Člověk v tísni, 2009.
http://www.kapezet.cz/admin/data/articleFiles/211/soubor_2809486.pdf

Michaela Veselá: Učitelé na on-line pranýři. Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol, Roč. 8, č. 5 (2011), s. 19-25.

Školní násilí

Mládež v kriminologické perspektivě (kol. autorů). IKSP, 2009.

<http://www.ok.cz/iksp/docs/354.pdf>

Michaela Veselá: Jak zvládnout extrémní násilí ve škole, izdravi.info/9-bezkategorie/199-jak-zvladnout-extremni-nasili-ve-skole.

Návykové látky

Společně proti drogám. Jak společně postupovat v oblasti protidrogové prevence. Společně k bezpečí, 2013.

www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/dokumenty/spolecne_proti_drogam_web_01.pdf

www.drogy-info.cz

www.odrogach.cz

Zpracováno pro Karlovarský kraj v rámci projektu
„Bezpečné klima ve školách Karlovarského kraje“ ev. č. PRCH-KP-0014/2017

Text zpracoval: Společně k bezpečí, o.s.
Grafická úprava a tisk: Softart, s.r.o. Sokolov
Grafická úprava obálky: PROTEBE live, z. s.
Vydáno v srpnu 2017
Náklad: 100 ks
Doplněné vydání

© Společně k bezpečí, o. s.

Šikana

Návykové látky

Kyberšikana

Školní násilí (aj.)

Informace pro učitele

